

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Kirjanpitolain mukainen valuuttakurssien käsittely kirjanpidossa ja vaikutukset tilinpäätökseen

Vehviläinen, Riikka

2012 Laurea Kerava

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Kerava

Kirjanpitolain mukainen valuuttakurssien käsittely kirjanpidossa ja vaikutukset tilinpäätökseen

Riikka Vehviläinen
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2012

Riikka Vehviläinen

Kirjanpitolain mukainen valuuttakurssien käsittely kirjanpidossa ja vaikutukset tilinpäätökseen

Vuosi	2012	Sivumäärä	44
-------	------	-----------	----

Jokainen kansainvälisesti toimiva yritys kohtaa päivittäisessä toiminnassaan valuuttakurssit ja niiden vaihtelut. Yhä useampi yritys omistaa ulkomaisia tytäryrityksiä, käy kansainvälistä vienti- tai tuontikauppaa sekä on ulkoistanut toimintaansa tai sen osia ulkomaille. Valuuttakurssit vaihtelevat päivittäin ja tietyt tekijät voivat saada aikaan isoja ja merkittäviä heilahteluja valuutan arvossa suhteessa toiseen valuuttaan. Yritykselle syntyy näiden heilahteluiden ansiosta mahdollisuus niistä hyötymiseen, mutta samalla myös yhtä suuri uhka niiden epäsuotuisaan kehitykseen.

Valuuttakurssien käsittelyä yrityksen kirjanpidossa ohjaa kirjanpitolautakunnan laatima kirjanpitolaki. Kirjanpitolaista löytyy säädöksiä ulkomaanrahan määräisten erien muuttamisesta euroiksi sekä konsernin ulkomaisten tytäryrityksien tilinpäätösten yhdistelystä konsernitilinpäätökseen. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan niitä yrityksen tilanteita, joissa näitä lakeja noudatetaan ja miten kirjanpidossa tehdyt kurssieroja ja muuntoeroja kirjaamiset vaikuttavat tilinpäätöksessä tuloslaskelman ja taseen eriin.

Opinnäytetyö ei ole toimeksianto, mutta se on tehty suomalaisen kansainvälisesti toimivan konsernin näkökulmasta. Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut tuottaa yleishyödyllistä tietoa valuuttakursseista ja niiden merkityksestä esimerkiksi yritysten työntekijöille tai aiheesta kiinnostuneilla opiskelijoilla. Teoria on pyritty esittämään mahdollisimman helposti ymmärrettävästi ja havainnollistamaan sitä esimerkein.

Tutkimus on toteutettu kirjallisuuskatsauksena ja tärkeimpinä lähteinä ovat olleet kirjanpitolaki sekä kirjanpitolautakunnan yleisohjeet. Lisäksi on käytetty erilaisia kansainvälistä kauppaa, kirjanpitoa ja konsernitilinpäätöstä käsitteleviä teoksia. Esimerkeissä apuna on käytetty Euroopan keskuspankin julkaisemia päiväkohtaisia valuuttakursseja.

Työn loppuun on koottu esimerkkilukuja neljän eri yrityksen tilinpäätöksistä tai osavuositauksista, jotta saadaan realistisempi kuva siitä, millaisia seurauksia valuuttakurssien vaihteluilla on ollut yrityksen liiketoimintaan. Jokainen esimerkkiyrityksistä mainitsee valuuttakurssit yhdeksi liikevaihtoon olennaisesti vaikuttavista tekijöistä ja erilaisista tunnusluvuista käy ilmi niiden suuruusluokka.

Asiasanat: valuuttakurssit, kansainvälinen kauppa, kirjanpitolaki, kirjanpito, konsernitilinpäätös

Riikka Vehviläinen

Exchange Rates in Accounting According to the Law of Accounting and Their Effects on Financial Statements

Year	2012	Pages	44
------	------	-------	----

Every company that operates in international markets faces exchange rates and their fluctuations in their daily operations. More and more companies own subsidiaries abroad, are engaged in the worldwide export or import trade and have outsourced their operations or parts of it abroad. Exchange rates vary every day and some factors can cause large and significant fluctuations in the value of the currency against another currency. Because of these fluctuations the companies have a possibility to benefit from them but also at the same time there is as major threat to their unfavorable development.

The processing of the exchange rates in a company's accounting is directed by the law of accounting. In the law there are statutes about converting a foreign currency into the Euro and about consolidating financial statements of the group's foreign subsidiaries to the group's consolidated financial statement. This thesis examines the situations in which these laws are considered, and how the entries are made by the exchange rate differences and how foreign currency translation adjustments affect the financial statements, profit and loss account and balance sheet items.

The thesis is not an assignment from a company but it was made from the point of view of an internationally operating Finnish group. The aim was to produce useful general information about exchange rates and their significance to corporate employees or students interested in the topic. The aim was to present the theory in an easily understandable way and illustrate it with examples.

The study was carried out as a literature overview and the principal source was the law of accounting and the guidelines by the Accounting Standards' Board. Literature on international trade, accounting and consolidated financial statements was also used. In the examples there were used the daily exchange rates published by the European Central bank.

The final section of the study contains example figures from four companies' financial statements or interim reports in order to obtain a more realistic view of the effects of the financial exchange rate fluctuations on a company's business. Each company refers to the exchange rates as one of the factors that have essential influence on the company's income. Their key figures clarify the degree of the exchange rate differences.

Key words: Exchange rates, Foreign trade, Accounting, Consolidated financial statement

Sisällys

1	Johdanto	7
1.1	Aihe ja tutkimuskysymys	7
1.2	Tutkimuksen tarkoitus	8
1.3	Tutkimuksen rakenne ja tutkimusmenetelmät	9
2	Valuuttakurssit	10
2.1	Valuuttamarkkinat	11
2.2	Kurssimuutokset	12
2.3	Kansainvälinen kauppa	14
3	Kirjanpitolaki	15
3.1	Ulkomaanrahan määräiset erät	15
3.2	Valuuttakurssit konsernitilinpäätöksessä	16
3.3	Yleiset kirjanpitoperiaatteet	17
4	Ulkomaanrahan määräisten erien käsittely	18
4.1	Ostot ja myynnit juoksevassa kirjanpidossa	19
4.2	Saamiset, velat ja kurssierot tilinpäätöspäivänä	21
4.3	Lainat ja muut rahoitustapahtumat	23
4.4	Ennakkomaksut	24
5	Tytäryrityksien tilinpäätöksien muuntaminen samaan valuuttaan	25
5.1	Kahden kurssin menetelmä	26
5.2	Yhden kurssin menetelmä	27
5.3	Temporaalimenetelmä	27
5.4	Monetary/non-monetarymenetelmä	28
5.5	Lyhytvaikutteiset-pitkävaikutteiset-menetelmä	28
6	Konsernitilinpäätöksen eliminointien muuntoerot ja kurssierot	29
6.1	Tytäryrityksen hankintahetken oman pääoman muuntoero	29
6.2	Tytäryrityksen hankinnan jälkeen kertyneen pääoman muuntoero	30
6.3	Muut eliminointien kurssierot	30
6.4	Muuntoeron realisoituminen ja kirjaaminen	31
7	Valuuttakurssien vaikutukset tulokseen ja taseeseen	31
7.1	Tuloslaskelman erät	32
7.2	Taseen erät	32
7.3	Liitetiedot	33
8	Yritysesimerkkejä	34
8.1	ASSA Abloy	34
8.2	Vaisala	35
8.3	John Deere	37
8.4	Tikkurila	37
9	Johtopäätökset	39

Lähteet	41
Kaavat.....	43
Taulukot	44

1 Johdanto

Kansainvälinen liiketoiminta vaatii yrityksiä kiinnittämään huomiota sellaisiin asioihin, joita normaalisti ei välttämättä tarvitsisi ajatella toimiessa vain kotimaisilla markkinoilla. Vaikka siirtyminen kaupankäynnissä kotimaan rajojen ulkopuolelle avaa yritykselle monia uusia mahdollisuuksia, tulee niiden mukana aina myös suuri joukko riskejä. Yksi näistä riskeistä on valuuttakurssien muutoksiin liittyvä valuuttariski. Yrityksen kannalta epäsuotuisasti muuttuvat valuuttakurssit voivat saada aikaan merkittäviä tappioita liiketoiminnassa.

Se, kuinka hyvin yritys tuntee nämä kansainväliseen kauppaan liittyvät riskit ja osaa ennustaa niiden vaikutuksia liiketoiminnalleen, on avainasemassa yrityksen menestymiselle kansainvälisillä markkinoilla. Kenenkään ei kannata sukeltaa pää edellä tuntemattomaan, vaan kaikkien mahdollisten tekijöiden analysoiminen ennen suuria päätöksiä on ehdottoman tärkeää. Tässä opinnäytetyössä käsitellään kansainvälisesti toimivien konsernien kohtaamia valuuttakurssien muutosten haasteita ja vaikutuksia kirjanpidon kautta aina konsernitilinpäätökseen.

1.1 Aihe ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyöni aiheena on valuuttakurssit. Aihetta käsitellään kirjanpitolain, kirjanpidon ja tilinpäätöksen laatimisen näkökulmasta. Tutkimuksen pohjana on kirjanpitolaista löytyvät eri valuuttakurssien käsittelyä koskevat säädökset. Keskityn selvittämään millaisissa tilanteissa yrityksen kirjanpidossa joudutaan käsittelemään valuuttakursseja ja miten ne vaikuttavat yrityksen liiketoimintaan. Tarkoituksena on selvittää, mihin eriin valuuttakurssien vaihtelut vaikuttavat kansainvälistä kauppaa käyvän konsernin konsernitilinpäätöksen tuloslaskelmassa ja taseessa sekä kuinka merkittävä niiden vaikutus loppujen lopuksi on.

Valuuttakurssit on aiheena laaja, mutta olen rajannut sen kirjanpidon näkökulmaan. Valuuttakursseista on aikaisemminkin tehty opinnäytetöitä, mutta opinnäytetyöni eroaa niistä näkökulman vuoksi. Työssäni ei lähestytä aihetta valuuttariskien, valuuttastrategioiden, hinnoittelupäätösten tai suojauskeinojen näkökulmasta. Tästä johtuen työssäni ei käsitellä esimerkiksi valuuttapositioiden määrittelyä tai budjetointia. Yritykset voivat ja niiden kannattaakin suunnitella hintansa ja kaupankäyntinsä valuuttakurssien perusteella, mutta tässä työssä ei käsitellä yrityksen kaupankäyntiä edeltäviä toimenpiteitä, vaan keskitytään tarkastelemaan sitä, mitä tapahtuu liiketapahtumien maksusuoritusten syntymisen yhteydessä. Opinnäytetyöni eroaa muista aiemmin tehdyistä töistä myös siinä suhteessa, että se perustuu lähinnä kahden kirjanpitolain asetuksen vaikutusten tarkasteluun. Lisäksi esittelen valuuttakurssien käsittelyä konsernitilinpäätöksen laatimisessa.

Opinnäytetyöni ei ole toimeksianto, mutta teen tutkimukseni suomalaisen kansainvälistä liiketoimintaa harjoittavan ja ulkomaisia tytäryrityksiä omistavan konsernin näkökulmasta. Konserni käyttää perusvaluuttanaan euroa eli se muuttaa ulkomaan valuutassa olevat ostonsa ja myyntinsä euroiksi ja laatii tilinpäätöksensä euroina. Opinnäytetyön esimerkeissä oletetaan myös, että emoyhtiö omistaa tytäryhtiön kokonaan eikä sillä ole siis vähemmistöosakkaita. Tästä johtuen esimerkiksi oman pääoman muuntoeroista ei eroteta vähemmistöosuutta.

Tutkimustehtäväni voisi tiivistää kysymykseen: mitkä kirjanpitolait säätelevät valuuttakurssien käsittelyä ja miten syntyvät kurssi- ja muuntoerot vaikuttavat konserniyhtiön tilinpäätökseen, tulokseen ja taseeseen? Selvitän tätä käyttämällä lisäkysymyksiä: Mitä ovat valuuttakurssit ja mistä niiden vaihtelut syntyvät? Millaiset lait määräävät valuuttakurssien käsittelyä? Millaisissa tilanteissa kansainvälisesti toimivan konsernin kirjanpidossa käsitellään valuuttakursseja sekä mihin tuloslaskelman ja taseen eriin ne vaikuttavat tilinpäätöksessä?

1.2 Tutkimuksen tarkoitus

Aiheeni liittyy jokaisen kansainvälisesti toimivan yrityksen toimintaan. Liiketoiminnan kansainvälistymisen myötä yhä useampi yritys joutuu pohtimaan eri valuuttojen vaikutuksia omaan liiketoimintaansa. Monet suomalaiset yritykset omistavat nykyään tytär- ja osakkuusyrityksiä ympäri maailmaa ja käyvät kansainvälistä kauppaa monien eri maiden kanssa. Liiketoiminnan tai sen osien ulkoistamisesta ulkomaille on myös tullut yleistä. Tämän vuoksi esimerkiksi tehtaita ja myyntiyrityksiä perustetaan eri puolille maailmaa.

Vuonna 2009 suomalaisilla yrityksillä tilastoitiin olevan tytäryhtiöitä 120 eri maassa. Ulkomaille sijaitsevia tytäryhtiöitä oli yhteensä 4889, joista 2951 sijaitsi EU-maissa ja loput 1938 EU:n ulkopuolisissa maissa. EU-maissa sijaitsevien tytäryritysten prosentuaalinen osuus kaikista ulkomailla sijaitsevista tytäryrityksistä oli noin 60 prosenttia. EU:n ulkopuolella sijaitsevia tytäryrityksiä oli eniten Venäjällä (468 kpl), Yhdysvalloissa (210 kpl), Norjassa (204 kpl) ja Kiinassa (191 kpl). (Tilastokeskus 2011.)

Euron myötä muihin euroalueen maihin suuntautuvien vienti- ja tuontipäätösten teon kynnyks on pienentynyt yhteisesti käytettävän valuutan vuoksi. Saman valuutan käytöstä ei aiheudu valuuttakurssien vaihteluiden synnyttämiä kurssieroja. Suomalaiset yritykset käyvät kuitenkin paljon kauppaa Euroopan ulkopuolisten maiden yritysten kanssa ja kohtaavat joka päivä eri valuuttojen käsittelyn.

Vuonna 2010 Suomeen tuotiin eniten tuotteita Venäjältä, jonka osuus koko tuonnista oli 17,8 prosenttia. Tuonti Saksasta oli 13,3 prosenttia ja Ruotsista 10,1 prosenttia. Suurin vienti puolestaan oli Ruotsiin 11,5 prosentin osuudella. Jo käydessään kauppaa Venäjän tai Ruotsin

kanssa yritys kohtaa eri valuutan. Vuonna 2010 Suomen viennistä 29,6 prosenttia suuntautui euroalueelle ja tuonnista 32,3 prosenttia tuli euroalueelta. Suurin osuus ulkomaankaupasta käydään siis EU:n ulkopuolisten maiden kanssa. (Tulli 2011.)

Opinnäytetyössäni haluan pohtia tätä ajankohtaista ja yritykselle tärkeää aihetta sekä tuottaa yritystoiminnalle hyödyllistä tietoa. Se antaa tietoa kansainvälisen kaupankäynnin taloudellisista mahdollisuuksista ja uhista. Yritykselle valuuttakurssien vaihtelut voivat olla mahdollisuus, jos se osaa hyödyntää niitä oikein. Toisaalta ne ovat taas uhka ennalta arvaamattomuutensa vuoksi.

1.3 Tutkimuksen rakenne ja tutkimusmenetelmät

Olen toteuttanut tutkimuksen kirjallisuuskatsauksena. Tärkeimpänä lähteenä on ollut kirjanpitolaki, jota olen täydentänyt erilaisilla kirjanpitoa ja konsernitilinpäätöstä käsittelevillä teoksilla. Joukossa on myös joitakin verkkojulkaisuja ja valuuttakurssien yleistä teoriaa. Kursimuutoksia ja niiden merkitystä on havainnollistettu Suomen Pankin Internet-sivuilta löytyvien Euroopan keskuspankin ylläpitämien valuuttakurssitaulukoiden tiedoilla. Loppuun on koottu käytännön yritysesimerkkejä, joissa esitellään muutaman eri yrityksen tilinpäätöksistä tai muista julkaisuista löytyneitä valuuttakursseja koskevia tietoja.

Aluksi esittelen lyhyesti valuuttakursseja yleisesti, valuuttamarkkinoita ja valuuttakurssien vaihteluita. Kerron valuuttakurssien merkityksestä yritysten vienti- ja tuontipäätöksiin ja tätä kautta koko kansainväliseen kaupankäyntiin. Tässä osiossa on käytetty aineistona muun muassa Euroopan keskuspankin julkaisemia päiväkohtaisia valuuttakursseja. Tämän jälkeen tarkastelen kirjanpitoalaista löytyviä valuuttakurssien käsittelyä koskevia lakeja. Seuraavassa osiossa käsittelen tarkemmin näitä tilanteita, joissa yritys ja konserni joutuvat käsittelemään valuuttakursseja ja esittelen valuuttakurssien vaikutukset tilinpäätökseen. Lopuksi havainnollistan käsiteltyjä asioita esimerkkiyritysten tiedoilla ja kokoaan tärkeimmät asiat johtopäätöksiin.

Opinnäytetyössä tai sen esimerkeissä ei käsitellä tai oteta huomioon arvonlisäveroja tai muita veroja. Myöskään tullin roolia ulkomaankaupassa ei käsitellä. Työssä ei esitellä tarkemmin yhteisökaupan ja muun ulkomaankaupan eroavaisuuksia, vaan keskitytään tarkastelemaan kurssierojen muodostumista ulkomaankaupassa yleisesti. Konsernitilinpäätöstä koskevissa kappaleissa käsitellään vain kurssieron ja muuntoeron syntymistä ja käsittelyä, joten esimerkiksi konsernin määrittelyä tai muodostumista ei esitellä. Usein tilanteet käytännössä eivät ole aivan niin yksinkertaisia kuin miltä ne teorian pohjalta vaikuttavat ja asioihin on monenlaisia poikkeuksia tai vaihtoehtoisia toimintatapoja. Esittelen tässä työssä kirjanpitolain suosittelemat käytänteet ja joitakin yleisimpiä poikkeuksia.

2 Valuuttakurssit

Valuutta on kolikoiden ja seteleiden muodossa esiintyvä jonkin alueen tai valtion raha. Raha toimii vaihdannan välineenä erilaisten tuotteiden ja palveluiden kaupankäynnissä. Suomen valuutta on ollut vuoden 2002 alusta asti euro. Se toimi kuitenkin tilivaluuttana jo vuodesta 1999. Euron valuuttatunnus on EUR. (e-conomic.)

Rahan kolme päätehtävää on toimia arvon mittayksikkönä, maksuvälineenä ja sijoituskohteena. Puhuttaessa valuutasta arvon mittayksikkönä käytetään termiä hinnoitteluvaluutta. Valuutta maksuvälineenä on puolestaan laskutusvaluutta. Sijoituskohteena valuutta toimii arvon säilyttäjänä eli sillä voi siirtää ostovoimaa nykyhetkestä tulevaisuuteen. (Haaparanta, Hulkko, Melgin, Rantanen & Vartiainen 1999, 95.)

Valuuttakurssilla tarkoitetaan kahden eri valuutan keskinäistä vaihtosuhdetta valuuttamarkkinoilla. Useimmiten se ilmaistaan merkitsemällä, kuinka paljon yksi yksikkö kotimaan valuuttaa on vieraassa valuutassa. Merkitsemistapoja on kuitenkin erilaisia ja se voidaan merkitä ilmaisemalla yhden ulkomaan valuutan yksikön hinta kotimaan valuutassa. Ensimmäistä tapaa kutsutaan eurooppaiseksi merkitsemistavaksi ja jälkimmäistä amerikkalaiseksi. Amerikkalaista tapaa kutsutaan myös suoraksi noteeraukseksi, kun taas eurooppalaista tapaa epäsuoraksi noteeraukseksi. (Kervinen 2008, 3.)

Eurooppalaisittain ilmaistuna esimerkiksi euron ja Yhdysvaltain dollarin välinen kurssi oli 30.11.2011 1,3418. Merkintä ilmaisee yhden euron arvon ulkomaan valuuttana eli yhdellä eurolla saa noin 1,3 dollaria. Jos sama ilmaistaisiin amerikkalaisella tavalla, kurssi olisikin 0,7453. Tämä merkintä ilmaisee yhden dollarin arvon kotimaan valuuttana eli yhdellä dollarilla saa noin 0,75 euroa.

Eri lähteiden ylläpitämistä valuuttakurssitaulukoista käy ilmi valuutan osto- ja myyntikurssit. Ostokurssilla tarkoitetaan sitä kurssia, jolla pankki ostaa valuuttaa yrityksiltä. Valuutan myyntikurssi puolestaan on se kurssi, jolla pankki myy valuuttaa. Nämä kurssit saattavat erota toisistaan, jolloin pankilla on mahdollisuus käyttää tämä erojen aikaansaama voitto omien kulujiensa kattamiseen. Yrityksen ulkomaan valuutassa olevien ostolaskujen muuntamisessa euroiksi käytetään valuutan myyntikurssia. Tämä johtuu siitä, että yrityksen pitää ostaa pankilta ulkomaan valuuttaa, jotta se voi maksaa ostonensa ulkomaille. Myyntilaskuissa käytetään puolestaan ostokurssia, sillä yritys myy pankille myynnistä saamansa ulkomaanvaluutan. (Kervinen 2008, 4; Mäkinen, Stenbacka & Söderström 2005, 24-25.)

Valuuttakurssia käytetään muuntaessa jotakin valuuttaa toiseksi valuutaksi. Esimerkiksi 30.11.2011 euron ja Yhdysvaltain dollarin suhde on merkitty Suomen pankin verkkosivuilla

1,3418. Tämä tarkoittaa sitä, että yksi euro on noin 1,34 dollaria. Tätä kurssia käyttäen voidaan siis euromääräinen summa, kuten esimerkiksi 1 000 euroa, muuttaa dollareiksi kertoen rahasumma valuuttakurssilla. Laskutoimituksella $1\,000 \times 1,3418$ saadaan vastaavaksi dollari-määräksi 1341,80. Jos taas halutaan muuttaa 1 000 dollaria euroiksi, jaetaan dollarisumma valuuttakurssilla. Laskutoimituksella $1\,000 / 1,3418$ saadaan eurosummaksi noin 745,27. Valuuttojen muuntamisen laskutoimitukset on koottu kaavaan 1.

<i>K</i>	=	<i>kotimaan valuutta</i>	
<i>V</i>	=	<i>vieras valuutta</i>	
<i>vk</i>	=	<i>valuuttakurssi</i>	
<i>Kotimaan valuutan muuntaminen</i>			
<i>vieraaksi valuutaksi:</i>			$K \times vk$
<i>Vieraan valuutan muuntaminen</i>			
<i>kotimaan valuutaksi:</i>			V / vk

Kaava 1: Valuutan muuntaminen toiseksi valuutaksi

2.1 Valuuttamarkkinat

Valuuttakurssien vaihtelut syntyvät valuutan kysynnän ja tarjonnan muutosten seurauksena. Valuutan kysyntä ja tarjonta tarkoittavat sitä, että pankit, yritykset, erilaiset sijoitusrahastot ja yksityishenkilöt vaihtavat valuuttaa toiseksi valuutoiksi ulkomaankaupan, pankkitalletusten ja lainojen kautta. (Turkka 2011, 9.)

Valuuttamarkkinoilla syntyy kysyntää halusta muuttaa kotimaan rahaa ulkomaan rahaksi. Tarjontaa puolestaan syntyy halusta vaihtaa ulkomaan rahaa kotimaan rahaksi. Valuuttamarkkinoilla ei hyödykemarkkinoiden tapaan käydä kauppaa tavaroista tai palveluista, vaan vaihdannan kohteena, eli ostettavana ja myytävänä, on valuutta. Valuuttakurssi on tämän kaupan kohteena olevan valuutan hinta ja se määräytyy kysynnän ja tarjonnan tasapainokohdassa. Tällöin kurssi on tasapainokurssi (equilibrium exchange rate). (Reinikainen 2001, 16-18.)

Valuuttakurssien vaihteluihin vaikuttavat kuitenkin lisäksi monet muut asiat, joten niiden vaihteluiden ennustaminen on erittäin vaikeaa. Muita vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi

maiden väliset korkoerot, inflaatio, kehittymisen ennustaminen, valtioiden rahapolitiikka ja muut maailman tilanteet.

Valuutan hinta ja arvo ovat kaksi eri asiaa. Hinta määräytyy valuutan kysynnän ja tarjonnan perusteella, kun arvo taas määräytyy sen perusteella, mitä valuutalla saa. Valuuttakursseilla on kuitenkin tapana määräytyä sellaisiksi, ettei ostovoima muutu vaihdettaessa yhtä valuutaa toiseksi valuutaksi. Tietyllä rahasummalla saisi siis yhtä ostettua yhtä paljon hyödykkeitä riippumatta siitä, missä valuutassa raha on. (Reinikainen 2001, 37.)

Valuuttamarkkinat ovat maailman suurimmat markkinat. Niiden päiväkohtainen arvo on yli kymmenkertainen yhteenlaskettuun päiväkohtaiseen arvopaperi- eli osakemarkkinoihin verrattuna (Turkka 2011, 9). Valuuttamarkkinat vaikuttavat jokaisen maan talouteen. Kansainvälistä kauppaa käyvillä valtioilla se vaikuttaa ulkoisiin taloussuhdanteisiin. (Reinikainen 2001, 16.)

2.2 Kurssimuutokset

Tarkastelin Suomen Pankin Internet-sivuilta löytyvistä päiväkohtaisista valuuttakurssitaulukoista muutamien eri valuuttakurssien muutoksia vuonna 2010. Otin vertailuun Yhdysvaltain dollarin (USD), Japanin jenin (JPY), Ruotsin kruunun (SEK) ja Venäjän ruplan (RUB). Valitsin vertailuun eri puolilla maailmaa sijaitsevien, Suomelle tärkeiden maiden valuuttoja.

Taulukossa 1 on esitetty näiden neljän eri valuutan valuuttakurssit jokaisen kuukauden viimeisenä päivänä vuonna 2010. Suurin vaihtelu on tapahtunut Japanin jenillä. Kuukausien viimeisten päivien valuuttakursseista sen suurin arvo 126,15 oli tammikuun lopussa ja pienin arvo 107,07 oli elokuun lopussa. Japanin jenin valuuttakurssi euroon verrattuna oli siis seitsemässä kuukaudessa pienentynyt noin 15 prosenttia. Euron arvo suhteessa Japanin jeniin oli siis heikentynyt, sillä kun tammikuussa yhdellä eurolla sai noin 126 jeniä, elokuussa sillä sai vain 107 jeniä.

Verrattaessa tammikuun lopun ja joulukuun lopun valuuttakursseja nähdään, että vuonna 2010 euro heikentyi myös suhteessa Ruotsin kruunuun ja Yhdysvaltain dollariin. Jokainen valuutoista vaihteli vuoden aikana niin, että euro toisinaan vahvistui ja toisinaan heikkeni. Venäjän rupla oli kuitenkin esimerkkivaluutoista ainoa, joka loppuvuodesta selkeästi heikkeni suhteessa euroon eli euro vahvistui. Alkuvuoden ajan euro heikkeni suhteessa Venäjän ruplaan ja euro oli heikoimmassa asemassa toukokuun lopussa. Loppuvuodesta se kuitenkin vahvistui takaisin alkuvuoden lukemiin. Euro oli vahvimmillaan suhteessa Venäjän ruplaan lokakuun lopussa.

Päivä	USD	JPY	SEK	RUB
31.12.2010	1,3362	108,65	8,9655	40,82
30.11.2010	1,2998	109	9,1715	40,9545
29.10.2010	1,3857	111,87	9,361	42,7523
30.9.2010	1,3648	113,68	9,1421	41,6923
31.8.2010	1,268	107,07	9,389	39,1038
30.7.2010	1,3028	112,62	9,4333	39,4173
30.6.2010	1,2271	108,79	9,5259	38,282
31.5.2010	1,2307	112,62	9,623	38,034
30.4.2010	1,3315	125,81	9,6217	38,839
31.3.2010	1,3479	125,93	9,7135	39,695
26.2.2010	1,357	120,92	9,726	40,7305
29.1.2010	1,3966	126,15	10,2388	42,34

Taulukko 1: Valuuttakurssien muutokset vuonna 2010.

Alkuaikoinaan 1999 vuodenvaihteessa euron arvo oli vain noin 1,18 dollaria (Haaparanta ym. 1999, 87). Nyt vuonna 2011 euro on vahvistunut dollariin nähden niin, että sen arvo pyörii noin 1,3 dollarissa. Kun vuonna 1999 yhdellä euron sai vain noin 1,18 dollaria, nyt sillä saa noin 1,3 dollaria. Euron valuuttakurssi dollariin nähden on siis muuttunut 12 vuodessa noin kymmenen prosenttia.

Taulukossa 2 on taulukon 1 arvojen mukaisesti muutettu 100 000 yksikköä ulkomaan valuutta euroiksi tammikuun viimeisen päivän kurssilla ja joulukuun viimeisen päivän kurssilla. Taulukosta nähdään, että esimerkiksi 100 000 Japanin jenin arvoisen erän euromääräinen arvo on muuttunut vuoden aikana 16 prosenttia. Tammikuun viimeisenä päivänä se on ollut euroiksi muutettuna noin 792 euroa, kun taas joulukuun viimeisenä päivänä sen arvo onkin ollut jo noin 920 euroa. Ruotsin kruunuissa olleen erän arvo on muuttunut noin 14 prosenttia, Yhdysvaltain dollareissa ollut erä noin viisi prosenttia ja Venäjän ruplissa ollut erä noin neljä prosenttia.

Jos esimerkissä olisi kyse ostosta, yritykselle olisi syntynyt 100 000 Japanin jenin arvoisesta velasta kurssitappiota noin 127 euroa, sillä se joutuisi maksamaan alkuperäistä enemmän ostostaan. Jos taas erä olisikin myynti, yritykselle olisi kertynyt kurssivoittoa noin 127 euroa, sillä se saisi alkuperäistä enemmän rahaa. Esimerkin summa on hyvin pieni ja todellisuudessa yrityksissä pyörii paljon isompia rahasummia. Kuitenkin jo tämä esimerkki havainnollistaa sitä, kuinka suuri merkitys valuuttakurssien vaihteluilla voi olla yritykselle, sillä prosenttiluku vuoden aikana tapahtuneesta muutoksesta pätee rahasummasta riippumatta. Kaikkien esimerkkivaluuttojen tapauksessa ostosta olisi kertynyt kurssitappiota ja myynnistä kurssivoittoa.

100 000,00 yksikköä ulkomaan valuuttaa muutetaan euroiksi

	29.1.2010	31.12.2010	muutos	% alkuperäisestä
USD	71602,46	74839,10	3236,63	5 %
JPY	792,71	920,39	127,68	16 %
SEK	9766,77	11153,87	1387,10	14 %
RUB	2361,83	2449,78	87,95	4 %

Taulukko 2: Esimerkki kurssimuutosten suuruudesta.

2.3 Kansainvälinen kauppa

Onnistunut kansainvälinen kauppa voidaan nähdä valuuttakursseilla hyötymisenä. Kansainvälisessä kaupassa tulee aina ajatella samanaikaisesti kotimaan hintoja, ulkomaan hintoja ja valuuttakursseja. Vienti- ja tuontipäätöksiin vaikuttaa se, onko valuuttojen välinen suhde edullinen. Kansainvälinen kauppa on yksi valuuttakurssien kehittymiseen vaikuttava tekijä ja näin ollen vienti- ja tuontipäätökset vaikuttavat osaltaan taas valuuttakurssien muutoksiin. (Reinikainen 2001, 32.)

Yrityksen ei kannata lähteä ulkomaankauppaan, jos valuuttakurssien odotetaan olevan huonot yrityksen tilanteen kannalta. Jos esimerkiksi yritys joutuu valuuttakurssin vuoksi hinnoittelemaan ulkomaille myymänsä tuotteen tai palvelun niin, että se saa oman maan valuutassa haluamansa summan, saattaa sen myymän tuotteen arvo ulkomaiselle ostajalle nousta liian korkeaksi. Tällaisessa tapauksessa ostaja saattaa ostaa oman maansa tarjoajalta, jonka ei tarvitse ottaa huomioon valuuttakursseja. Tällaisten tilanteiden vuoksi yrityksen tulee aina harkita etukäteen minkä maiden kanssa se käy kauppaa ja millä hinnalla. Valuuttakurssit vaikuttavat yritysten hinnoittelupäätöksiin.

Euron myötä suomalaisten kansainvälistä kauppaa käyvien yritysten eri valuuttojen kurssieroihin liittyvät ongelmat ovat osittain vähentyneet Euroopan sisäisessä kaupankäynnissä yhteisen valuutan vuoksi. Siltikin Suomi käy kauppaa monien Euroopan ulkopuolisten maiden kanssa, jolloin se joutuu tekemisiin valuuttakurssien vaihteluiden kanssa.

Eri valuuttakurssit voivat olla erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille este lähteä harjoittamaan ulkomaankauppaa siihen liittyvien liian suurten liiketoimintakulujen vuoksi. Euroalueen ulkopuolisen viennin ja tuonnin arvo voi helposti muuttua ja sitä on vaikeaa arvioida etukäteen. Loppujen lopuksi saatavasta rahamäärästä ei voida olla varmoja, ellei yritys ole käyttänyt suojauskeinoja. (Haaparanta ym. 1999, 274.)

3 Kirjanpitolaki

Kirjanpitolaista löytyy eri valuuttojen käsittelyä koskevia säädöksiä. Kirjanpitolain on laatinut ja sitä ylläpitää kirjanpitolautakunta (KILA). Kirjanpitolain luvun viisi säädöksessä kolme (5:3 §) säädetään ulkomaanrahan määräisten saamisten, velkojen ja muiden sitoumusten arvostamisesta ja jaksottamisesta. Kirjanpitolain luvun kuusi säädös kuusi (6:6 §) taas ohjeistaa ulkomaisen tytäryhtiön tilinpäätöserien käsittelyssä. Lisäksi hyvä kirjanpito edellyttää kirjanpitolain luvun kolme säädöksessä kolme (3:3 §) esiteltyjen yleisten kirjanpitoperiaatteiden noudattamista.

Ulkomaanrahalla tarkoitetaan kirjanpitolaissa jotain muuta valuuttaa kuin euroa. Suomalaisen yritysten tulee kuitenkin laatia tilinpäätöksensä euroina. Tämä edellyttää siis sitä, että eri valuutoissa olevat erät tulee muuttaa euroiksi viimeistään tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä. (Jänkälä & Kaisanlahti 2009, 71; Leppiniemi & Leppiniemi 2007, 428.)

Yritys kirjaa tilikauden aikana liiketapahtumansa juoksevaan kirjanpitoon. Liiketapahtumia ovat menot, tulot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät (Tomperi 2008, 13). Juoksevaa kirjanpitoa pidetään yleensä euroissa, mutta yritys voi halutessaan pitää sitä myös osittain tai kokonaan yhdessä tai useammassa muussa valuutassa. Kirjanpitolaki ei määrää juoksevassa kirjanpidossa käytettävää valuuttaa. (Leppiniemi & Leppiniemi 2007, 428.)

3.1 Ulkomaanrahan määräiset erät

Kirjanpitolaissa luvun viisi säädöksessä kolme (5:3 §) säädetään ulkomaanrahan määräisten saamisten, velkojen ja muiden sitoumusten käsittelyä. Saamisilla tarkoitetaan, että yritys on luovuttanut jonkin suoritteen, mutta ei ole vielä saanut siitä maksua. Velkaa puolestaan syntyy, kun yritys on vastaanottanut jonkin suoritteen, jota se ei ole vielä maksanut.

Kirjanpitolautakunta julkaisi myös 13.12.2005 yleisohjeen ulkomaanrahan määräisten sitoumusten muuntamisesta euromääräisiksi. Edellinen 15.11.1999 annettu ohje koski ulkomaanrahan määräisten sitoumusten muuttamista Suomen rahaksi. Uusi ohje korvasi tämän vanha ohjeen. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Yrityksellä on siis kirjanpidossaan sellaisia saamisia, velkoja ja muita rahoituseriä, jotka ovat ulkomaanrahassa. Kirjanpitolain mukaan nämä erät muunnetaan euroiksi pääsääntöisesti käyttäen tilinpäätöspäivän valuuttakurssia. Yrityksen tilinpäätöspäivä on yleensä kuukauden tai vuoden viimeinen päivä. Kirjanpitolaissa tilinpäätöspäivän kurssiksi määritellään Euroopan keskuspankin noteeraama tilinpäätöspäivän kurssi. Tämä kurssi esittää yhden euron arvon jonakin muuna valuuttana. Yritykset voivat kuitenkin halutessaan käyttää myös esimerkiksi

Suomen Pankin laskemia eri maiden välisiä valuuttakursseja, jotka on johdettu Euroopan keskuspankin valuuttakursseista tai liikepankkien itse julkaisemiaan valuuttojen osto- ja myyntikursseja. (Kirjanpitolautakunta 2005; Leppiniemi & Leppiniemi 2007, 429.)

Tilinpäätöspäivän kurssin käytöstä ulkomaanrahan määraisten erien muuntamisessa voidaan poiketa, jos yritys on erikseen sopinut tietyn valuuttakurssin käytöstä (Kirjanpitolautakunta 2005). Tällaiset sopimukset kuuluvat valuuttakurssien suojausmenetelmiin, jotka jätetään tämän opinnäytetyön ulkopuolelle. Todellisuudessa suurin osa yrityksistä käyttää jonkinlaista suojausmenetelmää, sillä valuuttariskit ovat muuten liian suuret.

Lain mukaan kurssierot kirjataan tulosvaikutteisesti sillä tilikaudella, jolla ne ovat syntyneet. Tulosvaikutteisella tarkoitetaan sitä, että tilikaudella syntyneet tulot ja menot kirjataan tuloslaskelmaan tuloiksi ja menoiksi. Tämä koskee sekä realisoituneita että realisoitumattomia eriä. Realisoituneet erät tarkoittavat toteutuneita eriä, kun taas realisoitumattomat erät eivät ole vielä toteutuneet. Realisoitumattomia eriä voidaan kutsua laskennallisiksi eriksi. Tulosvaikutteinen kirjaaminen tarkoittaa siis sitä, että myös kurssiero tulee lähtökohtaisesti kirjata riippumatta siitä onko se jo syntynyt. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Kurssierojen tulosvaikutteisesta kirjaamisesta voidaan kuitenkin poiketa kurssivoittojen osalta, jos saaminen tai velka on pitkäaikainen. Pitkäaikaisuudella tarkoitetaan sitä, että kyseinen erä erääntyy yli vuoden päästä tilinpäätöspäivästä. Se vaikuttaa siis yrityksen liiketoimintaan pitkäaikaisesti. Tämä pitkäaikaisesta erästä syntynyt kirjaamaton kurssivoitto tulee kuitenkin tulouttaa eli kirjata tuloslaskelmaan viimeistään erän suorituksen yhteydessä eli silloin, kun saamisesta tai velasta tapahtuu maksu. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

3.2 Valuuttakurssit konsernitilinpäätöksessä

Kirjanpitolaista on vuoden 1993 alusta alkaen löytynyt säännöksiä konsernitilinpäätöstä koskien. Kirjanpitolautakunta antoi yleisohjeen 1.11.1993. Tähän ohjeeseen on sittemmin tullut muutoksia 2004 ja 2006. Kirjanpitolain kuudennen luvun säädöksessä kuusi (6:6 §) ohjeistetaan ulkomaisten tytäryhtiöiden tilinpäätöserien käsittelyä. Kirjanpitolautakunta julkaisi 7.11.2006 yleisohjeen konsernitilinpäätöksen laatimisesta. Tähän ohjeeseen sisältyy myös ulkomaisen tytäryrityksen tilinpäätöstietojen yhdisteleminen (Kirjanpitolautakunta 2006.).

Kirjanpitolaissa säädetään muun muassa konsernitilinpäätöksen sisällöstä. Siitä tulee löytyä konsernituloslaskelma, konsernitase, konsernin rahoituslaskelma ja liitetiedot. Emoyhtiön toimintakertomuksessa on esitettävä myös olennaisimmat tiedot konsernin toiminnasta ja sen kehitymisestä. (Ahti, Tikkanen, Vierros & Viljanen 2008, 17; Alhola, Koivikko & Rätty 2003, 31.)

Säännöksen mukaan konsernia tulee käsitellä yhtenä taloudellisena kokonaisuutena. Tämä tarkoittaa tuloksen ja aseman esittämistä siten kuin kaikki konserniyritykset muodostaisivat yhden kirjanpitovelvollisen. Konsernitilinpäätöksessä tulee siis esittää ulkomaiset tytär- ja osakkuusyritykset samalla tavalla kuin kotimaisetkin. Yhdistelyssä joudutaan kuitenkin kiinnittämään huomiota tytäryrityksen oman pääomaan ja sen tilinpäätöksen euroiksi muuntamiseen. (Alhola ym. 2003, 117.)

Kaikkien konserniyhtiöiden erillistilinpäätösten yhdistelemistä yhdeksi konsernitilinpäätökseksi kutsutaan konsolidoinniksi. Jotta yhdistely voidaan suorittaa, on konserniyhtiöiden tilinpäätökset muunnettava samaan muotoon käyttäen emoyhtiön tai konsernin laskentaperiaatteita. Lisäksi ulkomaisten tytäryritysten erillistilinpäätökset muutetaan niiden kirjaamisvaluutasta euroiksi konsernitilinpäätöksen laatimista varten. (Alhola ym. 2003, 117-118.)

Kun ulkomaalaisen tytäryrityksen tilinpäätöstä muunnetaan euroiksi, taseen erät muunnetaan kirjanpitolautakunnan suosituksen mukaan käyttäen tilinpäätöspäivän kurssia ja tuloslaskelmaa käyttäen tilikauden keskipäivän kurssia. Keskipäivä on esimerkiksi edellisen tilikauden viimeisen kuukauden viimeisen päivän ja tilikauden jokaisen kuukauden viimeisen päivän kurssin keskiarvo. Tytäryrityksen liitetiedot muunnetaan käyttäen näitä samoja periaatteita. On mahdollista kuitenkin käyttää tytäryhtiöiden tilinpäätösten euroiksi muuntamisessa myös joitakin muita hyvän kirjanpitotavan mukaisia menetelmiä. Näitä vaihtoehtoisia muuntamismenetelmiä käsitellään tarkemmin kappaleessa viisi. (Alhola ym. 2003, 118.)

Syynä eri kurssien käyttämiselle tilinpäätöksen muuntamisessa on se, että tase kuvaa yrityksen varojen ja velkojen tilannetta tilinpäätöspäivänä, kun taas tuloslaskelma esittää koko tilikauden aikana tapahtuneet tulot ja menot. Tuloslaskelma esitetään virtasuureena eli tietyn ajanjakson tapahtumina, kun taas tase esitetään varantosuureena eli tietyn ajankohdan tilanteena. (Alhola ym. 2003, 118.).

3.3 Yleiset kirjanpitoperiaatteet

Valuuttakurssien käsittelyssä ja tilinpäätöksen laatimisessa tulee muistaa noudattaa myös kirjanpitolain kolmannen luvun kolmannen säädöksen (3:3 §) esittämiä yleisiä kirjanpitoperiaatteita. Lisäksi hyvä kirjanpitotapa edellyttää kolmannen luvun toisen säädöksen (3:2 §) mukaisesti oikeita ja riittäviä tietoja (true and fair view). Oikeiden ja riittävien tietojen antaminen tarkoittaa sitä, että yritys ilmaisee kirjanpitonsa kautta yrityksen aidon tilanteen ja antaa muun muassa tarkentavia tietoja tilinpäätöksensä liitetiedoissa. Tähän liittyy myös yleisiin kirjanpitoperiaatteisiin kuuluva sisältöpainotteisuus. Yrityksen tulisi kiinnittää huomiota liike-tapahtumiensa todelliseen sisältöön eikä vain niiden oikeudelliseen muotoon. (Jänkälä & Kaisanlahti 2009.)

Hyvään kirjanpitolapaan kuuluu muun muassa oletus toiminnan jatkuvuudesta. Yritykseltä odotetaan johdonmukaisuutta valittujen kirjanpitokäytäntöjen noudattamisessa niin, että valittuja laatimisperiaatteita ja -menetelmiä käytetään tilikaudesta toiseen. Kerran valittua menetelmää tulisi jatkaa vuodesta toiseen. Johdonmukaisuuden periaate koskee myös kurssivoittoja ja -tappioita. Tämän vuoksi yrityksen kannattaa pohtia minkä tavan se valitsee esimerkiksi realisoitumattomien kurssivoittojen ja -tappioiden tuloslaskelmaan kirjaamisessa sekä mitä kurssia ja tapaa se käyttää muuntaessaan ulkomaan valuutan mää räisiä eriä. Valitun menettelytavan käyttämiseen tulee sitoutua. (Ahti ym. 2008, 18; Kirjanpitolautakunta 2005.)

Kirjanpidon yleisiin periaatteisiin kuuluu myös varovaisuus, jonka pitäisi olla tilikauden tuloksesta riippumaton. Varovaisuus edellyttää muun muassa sitä, että otetaan huomioon vain tilikaudella toteutuneet voitot, kaikki poistot ja arvonalennukset taseen vastaavista sekä velkojen arvonn lisäykset. Lisäksi kaikki päättäneeseen tai edellisiin tilikausiin liittyvät vastuut ja mahdolliset menetykset, jotka ovat ennakoitavissa, tulisi ottaa huomioon. Tämä tulisi tehdä, vaikka ne tulisivatkin yrityksen tietoon vasta tilikauden päättymisen jälkeen. (Ahti ym. 2008, 19.)

Varovaisuuden periaate liittyy läheisesti kurssieroihin. Realisoitumattomien kurssivoittojen käsittely edellyttää erityistä varovaisuutta, sillä ne eivät välttämättä toteudu. Tällainen uhka on erittäin merkittävä varsinkin, jos kurssivoiton odotetaan realisoituvan vasta pidemmän ajan, kuten vuoden tai pidemmän ajan, kuluttua. Varovaisuutta edellytetään, sillä yritys ei saa kaunistella tulostaan. Sellaisten kurssivoittojen esittäminen, jotka eivät välttämättä toteudu, väärentävät tilinpäätöksessä yrityksen taloudellista menestystä. Oikean kuvan antamiseksi kaikki tappiot, niin realisoituneet kuin realisoitumattomat, tulisi huomioida heti riippumatta siitä, kuinka pitkäaikaisista eristä ne syntyvät.

4 Ulkomaanrahan mää räisten erien käsittely

Kansainvälisesti toimiva yritys joutuu käsittelemään valuuttakursseja lähes koko ajan. Jos yritys pitää juoksevaa kirjanpitoaan euroissa, sen tulee muuttaa ulkomaan valuutassa olevat ostonsa ja myyntinsä euroiksi juoksevaan kirjanpitoon sekä muuttaa ulkomaan valuutassa olevat erät euroiksi tilinpäätöspäivänä. Lisäksi valuuttakurssit vaikuttavat esimerkiksi lainojen ja muiden rahoitustapahtumien kirjaamiseen. Yritysten kohtaamana erikoistilanteena esitell en ulkomaankaupassa suoritettujen ennakkomaksujen käsittelyn.

Ulkomaanrahan määraisten erien käsittelyssä yrityksellä ei ole paljoa valinnan varaa, vaan sen täytyy noudattaa kirjanpitolautakunnan ohjeita. Ainoastaan etukäteen laadituilla sopimuksilla tietyn valuuttakurssin käytöstä voidaan poiketa annetuista ohjeista.

4.1 Ostot ja myynnit juoksevassa kirjanpidossa

Yritys merkitsee liiketapahtumansa kirjanpitoon tilikauden aikana sitä mukaa, kun niitä syntyy. Tätä tilikauden aikaista kirjanpitoa kutsutaan juoksevaksi kirjanpidoksi. Juokseva kirjanpito on siis eräänlaista liiketapahtumien muistiin kirjaamista, jonka pohjalta tilinpäätös sitten aikanaan luodaan. Kirjauksia tehdään eri tileille niin, että jokaiselle liiketapahtumalla kirjataan rahan lähde ja rahan käyttö. Tilien debet-puolelle kirjataan rahan käyttö ja kredit-puolelle sen lähde. Jokaiselle kirjaukselle löytyy siis vastakirjaus.

Juoksevaan kirjanpitoon liiketapahtumat kirjataan yleensä syntymäajankohdan kurssiin eli suoriteperusteisesti. Suoriteperusteisuus tarkoittaa käytännössä sitä, että kaikki menot, tulot ja rahoitustapahtumat kirjataan kirjanpitoon käyttäen Euroopan keskuspankin kyseisten liiketapahtumien syntymispäivälle noteeraamia valuuttakursseja. Meno syntyy, kun suorite vastaanotetaan ja tulo, kun suorite luovutetaan. Kurssiero kirjataan vasta maksun yhteydessä. Liiketapahtumaan liittyvät mahdolliset hyvityslaskut, alennukset ja muut vastaavat muutokset kirjataan myös käyttäen samaa kurssia. Syntymisajankohdan kurssia kutsutaan myös avistakurssiksi. (Leppiniemi & Leppiniemi 2007, 429.)

Juoksevaan kirjanpitoon on päivittäin kirjattava kaikki valuuttamääräiset käteismaksut. Muut valuuttamääräiset erät tulee kirjata vähintään kuukausikohtaisesti tai muulla jaksotuksella viimeistään neljän kuukauden kuluessa kalenterikuukauden päättymisestä. Ulkomailla sijaitsevan tytäryrityksen juoksevassa kirjanpidossa voidaan kalenterikuukauden tai vastaavan ajanjakson maksutapahtumien kirjaamisessa käyttää esimerkiksi tytäryrityksen oman maan valuuttaa. Nämä tytäryrityksen kirjanpitoon kirjatut ulkomaan valuutassa olevat erät täytyy kuitenkin muuttaa euroiksi viimeistään neljän kuukauden kuluttua kalenterikuukauden tai jakson päättymisestä. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Pääsäännöstä poiketen yritys voi myös kirjata valuuttamääräiset maksusuoritteensa päiväkohtaisessa kirjanpidossa käyttäen esimerkiksi viikko- tai kuukausikohtaisesti ennalta määriteltäviä kiinteitä kursseja. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että kiinteän kurssin käyttö ei saa aikaan suurta eroa verrattuna tapahtuman syntymäajankohdan kurssin käyttöön. Niitä ei saa myöskään esittää tilinpäätöksessä niin, että ero tapahtumapäivän kurssin käyttämiseen olisi merkittävä. Silloin kun ulkomaanrahan määräiset saamiset, velat tai muut erät muutetaan jollain muulla kuin tilinpäätöspäivän kurssilla, tästä tulee mainita liitetiedoissa. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Esimerkiksi yritys ostaa vaihto-omaisuutta Ruotsista 100 000 kruunun arvosta (Taulukko 3). Liiketapahtuman syntymispäivänä euron ja kruunun välinen kurssi on 9,1590. Tällöin yritys kirjaa liiketapahtuman 10 918,22 euroa per ostot an ostovelat. Tässä vaiheessa ei ole vielä syntynyt minkäänlaista kurssiero. Jos Ruotsin kruunun ja euron välinen valuuttakurssi ei muuttuisi, liiketapahtumasta ei syntyisi ollenkaan kurssiero. Ostovelan maksupäivänä kurssi olisi siis sama ja maksusuoritus kirjattaisiin per ostovelat an shekkitili.

Kurssiero syntyy, jos velan maksupäivänä valuuttakurssi on muuttunut liiketapahtuman syntymispäivästä. Edellisen esimerkin tapauksessa kurssi velan maksupäivänä olisikin esimerkiksi 9,2310. Tässä tapauksessa velan euromääräinen arvo olisikin muuttunut ja se olisi nyt 10 833,06 euroa. Ostavalle yritykselle syntyy kurssivoittoa liiketapahtuman syntymisajankohdan eurosumman ja maksupäivän eurosumman erotuksen verran eli 85,16 euroa (10 918,22 - 10 833,06).

ostovelat		ostot		ostojen kurssierot		shekki	
	10918,22	10918,22					
10918,22					85,16		10833,06

Taulukko 3: Ostajan kirjanpito

Kurssivoiton vuoksi ostavan yrityksen ei tarvitsekaan todellisuudessa maksaa euroina niin paljon, kuin aluksi oli kirjattu. Tässä maksusuorituksessa ostovelat kirjataan maksetuksi, mutta shekkitililtä ei maksetakaan velan suuruista määrää. Jotta tilit menevät tasan, kirjataan kurssivoitto ostojen kurssierot-tilin kredit-puolelle.

Jos tässä tilanteessa yritys olisikin ollut myyjän asemassa, sille olisi syntynyt luonnollisesti kurssitappiota (Taulukko 4). Kurssitappio tarkoittaa sitä, että myyjä saa liiketapahtumasta lopulta vähemmän rahaa, kuin alkuperäinen kirjaus oli. Myyntisaamiset kirjataan pois, mutta shekkitilille ei tulekaan yhtä paljon rahaa. Myyntien kurssierot -tilin debet-puolelle kirjataan kurssitappio.

Liiketapahtumissa myös ostajalle voi syntyä kurssitappiota ja myyjälle kurssivoittoa. Tällainen tilanne edellyttää sitä, että euron asema suhteessa toiseen valuuttaan on heikentynyt liiketa-

pahtuman alkuperäisen kirjaamisen jälkeen. Kun esimerkin tapauksessa liiketapahtuman euromääräinen arvo oli pienentynyt alkuperäisestä, tässä tapauksessa sen euromääräinen arvo puolestaan olisi siis kasvanut.

myyntisaamiset		myynnit		myyntien kurssierot		shekki	
10918,22			10918,22				
	10918,22			85,16		10833,06	

Taulukko 4: Myyjän kirjanpito

4.2 Saamiset, velat ja kurssierot tilinpäätöspäivänä

Tilinpäätöspäivään mennessä suoritetuista laskuista syntyneet kurssierot ovat tilinpäätöksessä jo realisoituneita eli kurssiero on oikeasti syntynyt. Kirjaukset realisoituneista kurssieroista tulee tehdä viimeistään tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä. Myyneistä ja ostoista syntyneet kurssivoitot ja -tappiot kirjataan tulojen tai menojen lisäykseksi. Ne käsitellään siis joko myyntien tai ostojen oikaisuna. (Kirjanpitolaki 2005.)

Tilikauden aikana ulkomaanrahan määräisistä myyneistä realisoituneet kurssierot kirjataan pääsääntöisesti myyntituottojen oikaisueriksi. Myyvälle yritykselle on syntynyt kurssivoittoa, jos se on saanut alkuperäistä enemmän rahaa myyntisaamisistaan. Kurssitappiota taas on syntynyt, jos saatu maksu on ollut myyntisaamisiin kirjattua alkuperäistä summaa pienempi. Myyneistä syntynyt kurssivoitto siis lisää yrityksen liikevaihdon määrää, kun taas kurssitappio vähentää liikevaihtoa (Kaava 2). (Kirjanpitolaki 2005; Mäkinen ym. 2005, 24.)

Ulkomaanrahan määräisistä ostoista realisoituneet kurssierot puolestaan kirjataan ostojen tai hankintamenojen oikaisueriksi. Ostojen kurssivoitto tarkoittaa, että yritys on lopulta maksanut alkuperäistä kirjausta vähemmän ostoistaan ja kurssitappio taas sitä, että yritys on joutunut maksamaan alkuperäistä ostovelkaa suuremman summan. Ostoista syntynyt kurssivoitto pienentää ostomenoa ja kurssitappio lisää ostomenoa (Kaava 3). Ostoihin kirjataan vain vaihto-omaisuuden ostoista syntyneet kurssierot. (Kirjanpitolautakunta 2005; Mäkinen ym. 2005, 24.)

Jos kyse on muista hankinnoista, ne kirjataan suoraan niiden omalle menotilille. Esimerkiksi kaluston ostoista syntyneet kurssierot kirjataan kaluston hankintamenon lisäykseksi tai vähennykseksi kalustotilille. Muun kuin vaihto-omaisuuden kurssiero ei kuitenkaan yleensä kirjata hankintamenon oikaisuksi, jos sen hankintaan on käytetty ulkomaanrahan määräistä lainaa. (Kirjanpitolautakunta 2005; Mäkinen ym. 2005, 24.)

Myyntien kurssierot:	
$\begin{aligned} & \text{MYYN TI} \\ & + \text{KURSSIVOITTO} \\ & = \text{LIIKEVAIHTO} \end{aligned}$	$\begin{aligned} & \text{MYYN TI} \\ & - \text{KURSSITAPPIO} \\ & = \text{LIIKEVAIHTO} \end{aligned}$
<i>liikevaihto kasvaa</i>	<i>liikevaihto pienenee</i>

Kaava 2: Myyntien kurssierot

Ostojen kurssierot:	
$\begin{aligned} & \text{OSTOT} \\ & + \text{KURSSITAPPIO} \\ & = \text{OSTOT TILIKAUDEN} \\ & \quad \text{AIKANA} \end{aligned}$	$\begin{aligned} & \text{OSTOT} \\ & - \text{KURSSIVOITTO} \\ & = \text{OSTOT TILIKAUDEN} \\ & \quad \text{AIKANA} \end{aligned}$
<i>ostojen määrä kasvaa</i>	<i>ostojen määrä pienenee</i>

Kaava 3: Ostojen kurssierot

Jos velkaa tai saamista ei olisikaan vielä maksettu tilinpäätöspäivänä, se näkyisi edelleen yrityksen myyntisaamis- tai ostovelkatilillä. Tilinpäätöspäivänä kaikki ulkomaan valuutassa olevat saamiset ja velat tulee kuitenkin muuntaa euroiksi käyttäen tilinpäätöspäivän kurssia.

Yritys on ostanut esimerkiksi vaihto-omaisuutta. Tuotteet on vastaanotettu, mutta niitä ei ole vielä maksettu. Ostot on kirjattu siis ostoihin ja ostovelkoihin edellisen luvun esimerkin mukaisesti suoriteperusteisesti käyttäen tuotteiden vastaanottopäivän kurssia. Tilinpäätöspäivä-

nä ostot täytyy kuitenkin muuntaa euromääräisiksi tilinpäätöskurssilla. Jos kurssi eroaa tuotteiden vastaanottopäivän kurssista, syntyy kurssiero eli kurssivoittoa tai - tappiota.

Jos siis esimerkiksi 100 000 kruunun arvoista ostovelkaa ei olisi vielä maksettu, se pitäisi tilinpäätöspäivänä muuttaa euroiksi tilinpäätöspäivän kurssiin. Ostovelan kirjaamispäivänä euron ja kruunun välinen kurssi on ollut 9,1590. Sen euromääräinen arvo on siis 10 918,22. Kurssi olisikin kuitenkin tilinpäätöspäivänä 9,2157. Kun 100 000 kruunun arvoinen ostovelka muunnetaan uudestaan euroiksi käyttäen tilinpäätöspäivän kurssia, saadaan ostovelan määräksi 10 851,05 euroa. Tämän seurauksena yritykselle on syntynyt kurssivoittoa syntymispäivän ostovelan ja tilinpäätöspäivän ostovelan erotuksen verran eli 67,17 euroa (10 918,22 - 10 851,05).

Ostovelan määrä on siis kurssien vaihtelun vuoksi pienentynyt. Tämä kurssivoitto ei ole kuitenkaan vielä realisoitunut eli sitä ei todellisuudessa ole vielä syntynyt. Kurssit voivat vielä muuttua ennen velan maksamista ja näin ollen kurssivoiton määrä voi muuttua tai kääntyä vaikka kurssitappioksi. Nämä realisoitumattomat eli toteutumattomat kurssierot kirjataan kuitenkin pääsääntöisesti realisoituneiden kurssierojen tapaan tulovaikutteisesti. Toteutumattomia kurssieroja ovat siis ne erot, jotka on saatu saamisten ja velkojen euroiksi muuttamisesta tilinpäätöspäivänä. Varsinaista maksua ei ole vielä suoritettu.

Saamisten ja velkojen muuntamisesta syntyvä realisoitumaton kurssiero käsitellään myös myynnin tai oston oikaisueränä. Kurssitappioiden vähentämiseen tilinpäätöksessä ei vaikuta se, kuinka pitkän ajan päästä se realisoituvat. Ne kirjataan aina. Kurssivoitot kirjataan samalla periaatteella noudattaen kuitenkin yleisiin kirjanpitoikäytänteisiin kuuluvaa varovaisuutta. Jos saaminen tai velka on pitkäaikainen eli erääntyy aikaisintaan yhden vuoden päästä, siitä aiheutuvat kurssivoitot voi varovaisuuden periaatteen mukaisesti käsitellä siirtoveltoissa. Yritys ei tällöin kirjaa kurssivoittoa tuloksi, sillä sen realisoituminen ei ole täysin varmaa. (Kirjanpitolautakunta 2005; Leppiniemi & Leppiniemi 2007, 428.)

Jos ulkomaanrahan määräiset erät on tilikauden aikana muutettu euroiksi käyttäen jotain muuta kurssia kuin tilinpäätöspäivän kurssia, täytyy ne viimeistään tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä muuttaa käyttäen tilinpäätöspäivän kurssia. Tällainen tilanne syntyy, jos yritys muuttaa saamiset ja velat esimerkiksi kuukausikohtaisesti välitilinpäätöksiin. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

4.3 Lainat ja muut rahoitustapahtumat

Kurssieroja syntyy myös ulkomaisista lainoista. Nostaessaan lainaa, joka on ulkomaanrahassa, yritys kirjaa sen nostamisajankohdan kurssiin. Laina altistuu kuitenkin muiden ulkomaan ra-

hassa olevien erien tapaan valuuttakurssien vaihteluille ja sen arvo euroissa muuttuu valuuttakurssimuutosten mukaisesti. Yrityksen kannalta epäsuotuisien valuuttakurssimuutosten seurauksena yritys voi esimerkiksi joutua maksamaan enemmän lainaa takaisin kuin se alun perin nosti. Tässä tilanteessa yritykselle syntyy kurssitappiota. (Tomperi & Keskinen 2010, 38.)

Tilinpäätöspäivänä ulkomaan valuutassa olevien ostovelkojen ja myyntisaamisten lisäksi ulkomaanvaluutassa olevat lainat ja muut rahoitustapahtumat tulee muuttaa euroiksi tilinpäätöspäivän kurssilla. Kurssiero syntyy, jos muuntamiseen käytetty valuuttakurssi on muuttunut lainaan tai rahoitustapahtumaan liittyvän velan kirjaamiskurssista. Tästä syntyvä kurssiero on laskennallista eli realisoitumatonta. (Tomperi & Keskinen 2010, 38-39.)

Ulkomaanrahan määräisiin lainoihin tai muihin rahoitustapahtumiin liittyvät kurssierot kirjataan rahoituksen menoiksi tai tuloiksi. Nämä kurssierot realisoituvat, kun yritys maksaa lainan takaisin tai suorittaa siihen liittyvän rahasuorituksen. Lainoista ja muista rahoituseristä johtuvia kurssieroja voidaan kirjata myös menon tai tulon oikaisuksi. Edellytyksenä on, että nämä kurssierot ovat merkitykseltään vähäisiä. (Kirjanpitolautakunta 2005; Leppiniemi & Leppiniemi 2007, 435-436.)

4.4 Ennakkomaksut

Poikkeustilanne on esimerkiksi ennakkomaksut. Ennakkomaksun tapauksessa myyjä saa ostajalta rahasuorituksen ennen suoritteen luovuttamista. Tästä johtuen ostajalle ei synnykään ostovelkaa, vaan saaminen myyjältä. Myyjälle puolestaan syntyy ostajalle ennakkomaksun suuruinen velka, josta syntyy tulo vasta suoritteen luovutuksen yhteydessä. (Tomperi & Keskinen 2010, 23.)

Jos suoritetta ei ole luovutettu vielä tilinpäätöspäivään mennessä, siitä maksettu ennakkomaksu näkyy siis myyjän taseessa velkana asiakkaalle. Ostajan tilinpäätöksessä se puolestaan on kirjattu vaihto-omaisuuteen kuuluvaan saamiseen. Jos kyseessä on jotain muuta kuin vaihto-omaisuutta, se kirjataan suoraan omalle tililleen. Esimerkiksi kalusto-ostoihin liittyvät maksut kirjataan kaluston ennakkomaksuihin. (Tomperi & Keskinen 2010, 24.)

Kun yritys suorittaa tai on saanut ennakkomaksun, kirjataan liiketapahtuma silloin muuttaen se euroiksi suoritusajankohdan kurssilla. Tämän jälkeen valuuttakurssien vaihtelut eivät enää vaikuta ennakkomaksusta johtuvan saamisen tai velan euromäärään. Tästä johtuen suoritusajankohdan kurssilla euroiksi muutetut ennakkomaksut merkitään myös taseeseen. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

5 Tytäryrityksien tilinpäätöksiä muuntaminen samaan valuuttaan

Konserniyhtiöllä syntyy eri valuuttojen kurseista johtuvaa kurssieroja yhdisteltäessä emoyhtiön ja tytär- sekä osakkuusyhtiöiden tilinpäätöksiä yhdeksi konsernitilinpäätökseksi eli konsolidoinnin yhteydessä. Kaikkien konserniyhtiöiden tilinpäätösten tulee ensin olla samassa konsernitilinpäätöksen laatimisvaluutassa ennen kuin ne voidaan yhdistää. Kirjanpitolaian mukaan taseen erät muunnetaan käyttäen tilinpäätöspäivän kurssia ja tuloslaskelman erät käyttäen tilikauden keskipäivän kurssia.

Menetelmässä käytettävää keskipäivän kurssia ei ole määrätty. Kirjanpitolaian yleisohjeen mukaan se voi olla esimerkiksi edellisen tilikauden viimeisen kuukauden viimeisen päivän ja tilikauden jokaisen kuukauden viimeisen päivän kurssien keskiarvo. Keskipäivän valinnassa tulisi ottaa huomioon tilikauden kurssimuutokset ja tuloksen kertyminen. Sen tulisi mahdollisimman hyvin kuvata tilikauden tuloksen muodostumista. Tästä syystä esimerkiksi kurssit, jotka ovat tilikaudella vaihdelleet paljon, voidaan painottaa volyymin mukaan tai muuntaa tuloslaskelma kuukausikohtaisesti käyttäen kuukauden keskipäivän kurssia. Tällä menetelmällä saadaan realistisempi kuva kurssimuutoksista esimerkiksi sellaisessa yrityksessä, jonka myynnit painottuvat jollekin tietylle vuosineljännekselle. (Alhola ym. 2003, 118; Englund, Prepula, Riistama & Tuokko 2005, 136.)

Vaikka kirjanpitolaissa ohjeistetaan muuntamaan tase-erät tilinpäätöspäivän kurssilla ja tuloslaskelma tilikauden keskipäivän kurssilla, se antaa kuitenkin vapaudet käyttää myös muuta hyvän kirjanpitotavan mukaista muuntokurssia (Kirjanpitolaian 2005). Erilaisia muuntamismenetelmiä ovat esimerkiksi yhden kurssin menetelmä, usean kurssin menetelmä ja monetarinen/non-monetarinen menetelmä.

IAS 21-standardien mukaan muuntamismenetelmää ja muuntokurssia valitessa tulisi ottaa huomioon se, onko tytäryritys epäitsenäinen vai itsenäinen. Suomessa ei ole tapana yleensä valita tapaa tytäryritysten luonteiden perusteella, mutta tällainen tapa olisi suositeltava kansainvälisen vertailtavuuden helpottamiseksi. Epäitsenäinen tytäryritys liittyy toiminnaltaan tiiviisti konsernin toimintaan. Se voi olla esimerkiksi myyntiyhtiö. Konsernitilinpäätöstä laadittaessa epäitsenäisen tytäryhtiön tilinpäätös yhdistetään kuin sen liiketapahtumat olisi kirjattu emoyrityksen kirjanpitoon jo tilikauden aikana. Tällöin konsernitilinpäätöstä laadittaessa yritetään saada aikaan ns. tilikauden aikainen kirjanpito. (Alhola ym. 2003, 119; Englund ym. 2005, 133; Jänkälä & Kaisanlahti 2009, 107.)

Tytäryhtiö on puolestaan itsenäinen, jos se toimii itsenäisesti hankkimalla esimerkiksi rahoituksensa itse paikallisilta markkinoilta. Itsenäisen tytäryhtiön tapauksessa oletetaan, että konsernitilinpäätös on emoyhtiön ja tytäryhtiöiden itsenäisten tilinpäätösten yhdistelmä, eikä

tilikauden aikaista yhteistä kirjanpitoa siis yritetä luoda. (Alhola ym. 2003, 119; Englund ym. 2005, 133.)

Tytäryritysten tilinpäätöksiä muuntaminen konsernin valuuttaan voi saada aikaan erikoisia tilanteita, kuten esimerkiksi sellaisen, että konsernivaluutassa tytäryrityksen tulos ei olekaan kannattava, vaikka se omassa valuutassaan olisikin (Ahti ym. 2008, 182). Jos siis esimerkiksi tytäryritys sijaitsee Venäjällä ja euro on heikossa asemassa suhteessa Venäjän ruplaan, tilinpäätöksessä esitetty voitto ei olekaan euroissa niin suuri kuin se kotimaassaan on.

5.1 Kahden kurssin menetelmä

Kirjanpitolautekunnan suosittelemaa kirjanpitolaian mukaista menetelmää kutsutaan kahden kurssin menetelmäksi. Kun konsernituloslaskelmaa muodostettaessa tytäryrityksen tuloslaskelma eli tuotto- ja kuluerät arvostetaan tilikauden keskikurssiin ja tase taas tilinpäätöspäivän kurssiin, tuloslaskelmassa esitettävä voitto tai tappio eroaa taseessa ilmaistusta voitosta tai tappiosta. Tämä ero vastaa keskikurssin ja tilinpäätöspäivän kurssin erotusta. (Englund ym. 2005, 136-137.)

Kurssieroja syntyy tässä tilanteessa pääasiassa taseen erien muuntamisessa. Valuuttakurssivaihteluiden vaikutus huomataan varsinkin taseen pitkäaikaisten erien käsittelyssä. Nämä erät on aikaisemmin kirjattu käyttäen tapahtuma-ajankohdan valuuttakurssia eli transaktiopäivän kurssia tai edellisen tilinpäätöspäivän kurssia. Uutta tilinpäätöstä laadittaessa käytetään kuitenkin kyseisen tilinpäätöspäivän kurssia, joka voi olla muuttunut hyvinkin paljon aiemmassa kirjauksessa käytetystä kurssista. (Troberg 2003, 109.)

Tilinpäätöspäivän kurssin käyttö tytäryhtiöiden tilinpäätösten taseiden muuntamisessa altistaa periaatteessa valuuttakurssien vaihteluille vain varojen ja velkojen erotuksen eli yrityksen nettoinvestoinnin. Samansuuruiset varat ja velat ikään kuin suojaavat toinen toisiaan, sillä niiden muuntamisessa käytetään samaa kurssia. (Troberg 2003, 109.)

Suomen Pankin valuuttakurssitaulukoiden mukaan euron ja Yhdysvaltain dollarin välisen kurssin keskiarvo vuonna 2010 oli 1,3257. Esimerkiksi Yhdysvalloissa sijaitseva tytäryritys on tehnyt voittoa 1 000 000 Yhdysvaltain dollaria vuonna 2010. Tytäryhtiön tuloslaskelmassa ilmaistu 1 000 000 dollarin voitto muutetaan tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä euroiksi käyttäen tilikauden keskikurssia. Sen euromääräinen arvo olisi noin 754 318 euroa ($1\,000\,000 / 1,3257$). Tilinpäätöspäivän kurssi 31.12.2010 oli 1,3362. Tytäryhtiön taseessa ilmaistu 1 000 000 dollarin arvoinen voitto muutetaan euroiksi siis tällä kurssilla, jolloin sen arvo on noin 748 391 euroa ($1\,000\,000 / 1,3362$). Tuloslaskelman voitto ja taseen voitto siis eroavat toisistaan ja erotus on 5 927 euroa ($754\,318 - 748\,391$). Tämä erotus on keskikurssiero.

Syntynyt keskikurssiero suositellaan kirjaamaan omaan pääomaan edellisten tilikausien voittovarojen oikaisuksi. Osakeyhtiöillä se kirjataan vapaaseen omaan pääomaan. Tämä erotus siirretään omaan pääomaan taseen tilikauden tuloksesta, minkä seurauksena taseessa ja tuloslaskelmassa esitettävät tilikauden tulokset täsmäävät. Tilinpäätösten valuutan muuntamisen seurauksena muodostuva kurssiero on taseen omaan pääomaan liittyvää väliaikaista eroa. Tämä ero vaikuttaa siis tulokseen ja taseen omaan pääomaan. (Ahti ym. 2008, 136; Alhola ym. 2003, 127; Englund ym. 2005, 136-137; Kirjanpitolautakunta 2005.)

Keskikurssieron kirjaamiseen vaikuttaa kuitenkin se, pidetäänkö tytäryrityksen tuloksena sen tuloslaskelman vai taseen esittämää voittoa tai tappiota. Jos tytäryrityksen tulokseksi katsotaan tuloslaskelman tilikauden keskikurssiin muunnettu tulos, kirjataan keskikurssiero taseeseen edellisten tilikausien voittovarojen oikaisuksi. Jos tuloksena pidetään taas taseen tilikauden päättymiskurssiin muunnettua tulosta, se kirjataan oikaisueräksi konsernituloslaskelmaan. (Englund ym. 2005, 142.)

5.2 Yhden kurssin menetelmä

Yksi kahden kurssin menetelmälle vaihtoehtoisista menetelmistä tytäryritysten tilinpäätösten muuntamisessa on yhden kurssin menetelmä. Yhden kurssin menetelmäksi kutsutaan tapaa, jossa tytäryrityksen tilinpäätöksen tuloslaskelma ja tase muunnetaan käyttäen samaa kurssia. Yleensä tämä kurssi on tilinpäätöspäivän kurssi. Yhden kurssin menetelmä on erittäin yksinkertainen ja käytännöllinen. Erona muihin vaihtoehtoihin menetelmiin, yhden kurssin menetelmässä ei jaotella tilinpäätöksen eriä niiden luonteen perusteella. (Englund ym. 2005, 144.)

Menetelmässä ei synny keskikurssieroja, sillä sekä tuloslaskelmassa että taseessa esitetty tulos muunnetaan samalla kurssilla. Sen arvo euroissa on siis sama. Tässä tapauksessa tytäryhtiöiden varsinaisessa tilinpäätösten muuntamisessa euroiksi ei siis synny kurssieroja. Eri valuuttakurssien vaikutuksia joudutaan käsittelemään vain sisäisten liiketapahtumien ja sisäisen omissuksen eliminoinnissa. (Englund ym. 2005, 136.)

5.3 Temporaalimenetelmä

Toinen vaihtoehtoisista menetelmistä on nimeltään temporaalimenetelmä. Tämä menetelmä sopii epäitsenäisille tytäryrityksille sekä korkean inflaation maiden yrityksille. Menetelmässä tytäryrityksiä käsitellään, kuin ne olisivat osa emoyhtiötä. Tytäryhtiön liiketoiminnan katsotaan riippuvan enemmän emoyhtiön käyttämän valuutan asemasta kuin sen oman maan valuutan asemasta. (Euroopan komissio 1997, 14.)

Menetelmässä taseen erät muunnetaan niiden syntymispäivän kurssilla tai viimeisen arvostuspäivän kurssilla. Tuloslaskelman erät muunnetaan joko tilinpäätöspäivän kurssilla, tilikauden keskikurssilla tai syntymispäivän kurssilla riippuen erien luonteesta. Rahamääräisten erien muuntamisessa käytetään joko syntymispäivän kurssia tai tilinpäätöspäivän kurssia riippuen emoyhtiön kirjanpitokäytänteistä. (Euroopan komissio 1997, 14.)

5.4 Monetary/non-monetarymenetelmä

Epäitsenäisten yritysten tilinpäätöksien kääntämiseen sopii monetary/non-monetary-menetelmä. Tapaa kutsutaan myös rahoituserät-reaalierät -menetelmäksi. Se sopii käytettäväksi korkean inflaation maissa. Menetelmässä epäitsenäisten tytäryritysten tilinpäätökset käännetään kansainvälisen käytännön mukaisesti käyttäen tapahtumahetken kurssia. (Englund ym. 2005, 144-145.)

Rahamääräiset tase-erät käännetään tilinpäätöspäivän kurssilla. Ei-rahamääräiset käännetään tapahtumapäivän kurssilla. Rahamääräisiä eli monetaarisia eriä ovat rahavarat, myyntisaamiset, lainasaamiset, rahoitusinstrumentit ja muut saamiset. Tuloslaskelman erät muunnetaan tilikauden keskikurssiin, paitsi poistot ja varaston muutos käännetään tapahtumanpäivän kurssilla. (Englund ym. 2005, 144-145.)

Menetelmä altistaa valuuttakurssien heilahteluille vain monetaariset eli rahallisessa muodossa olevat erät. Rahoitusomaisuuden ja vieraan pääoman eriin vaikuttaa siis kurssien muutokset, ellei niitä ole suojattu. Syntyneet kurssitappiot kirjataan konsernituloslaskelmaan kuluiksi. (Englund ym. 2005, 145.)

5.5 Lyhytvaikutteiset-pitkävaikutteiset-menetelmä

Konsernin tytäryritysten tilinpäätöksien muuttamismenetelmä voidaan valita myös käyttämällä lähtökohtana erien luonnetta. Lyhytvaikutteiset-pitkävaikutteiset-menetelmässä erien muuntokurssin valintaan vaikuttaa se, ovatko ne pitkäaikaisia eli vaikuttavatko ne yli vuoden ajan. Menetelmää kutsutaan myös current/non-current-menetelmäksi. (Englund ym. 2005, 146.)

Lyhytvaikutteiset-pitkävaikutteiset-menetelmässä taseen eriä siis muutetaan sen perusteella kuinka pitkä niiden vaikutus on. Pitkävaikutteiset, eli yli yhden vuoden ajan vaikuttavat, taseen erät muutetaan tapahtumahetken kurssiin. Lyhytaikaiset taseen erät puolestaan muutetaan tilinpäätöspäivän kurssiin. (Englund ym. 2005, 146.)

6 Konsernitilinpäätöksen eliminointien muuntoerot ja kurssierot

Konsernitilinpäätöstä laatiessa tulee myös suorittaa erilaisia konsernin sisäisten erien eliminointeja, jotta ne eivät tule esiin useampaan kertaan. Näistä toimenpiteistä syntyy konsernissa kahdenlaisia valuuttaeroja, muuntoeroja ja kurssieroja. Konserniyhtiölle syntyy muuntoeroa tytäryhtiöiden hankinta-ajankohdan ja hankinnan jälkeen kertyneen oman pääoman käsittelystä. Kurssieroja puolestaan syntyy esimerkiksi sisäisen oston ja sisäisten katteiden eliminoinnista. Eliminoinnit ovat aivan oma konsernitilinpäätöksen laatimiseen liittyvä aihealueensa ja tässä opinnäytetyössä käsitelläänkin vain niissä syntyviä muuntoeroja selittämättä toimenpiteitä sen tarkemmin. (Alhola ym. 2003, 118-120.)

6.1 Tytäryrityksen hankintahetken oman pääoman muuntoero

Konsernityritysten tilinpäätöksiä yhdisteltäessä eli konsolidoinnin yhteydessä konsernin sisäinen omistus eliminoidaan. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi emoyhtiön taseesta vähennetään omistamansa tytäryhtiön arvo ja tytäryhtiön osakepääomasta emoyhtiön osuus. Tämä eliminointi suoritetaan aina tilinpäätöksen yhteydessä. (Alhola ym. 2003, 120-121.)

Sisäinen omistus eli emoyhtiön omistusosuus tytäryhtiön omasta pääomasta eliminoidaan käyttäen hankintahetken kurssia. Hankintahetken oma pääoma muutetaan siis hankinta-ajankohdan kurssilla ja tilinpäätöspäivän kurssilla. Tässä toimenpiteessä syntyy muuntoeroa, jos hankintahetken ja tilikauden päättymispäivän kurssit eivät ole samat. Sisäinen omistus eliminoidaan tilinpäätöksissä aina hankintahetken kurssia käyttäen, vaikka valuuttakurssit olivatkin muuttuneet. Jos siis tytäryrityksen hankintahetken oman pääoman määrä tilinpäätöspäivän kurssilla muutettuna on suurempi kuin hankintahetken kurssilla muutettuna, syntyy yritykselle näiden kurssien erotuksen suuruinen muuntoero. (Alhola ym. 2003, 120.)

Ilmaistaan tytäryrityksen hankintahetken oman pääoman arvo hankintahetken kurssilla OP1 ja tytäryrityksen hankintahetken oma pääoma tilinpäätöspäivän kurssilla OP2. OP1 on saatu kertomalla hankintahetken oma pääoma hankintahetken kurssilla. OP2 taas on hankintahetken oma pääoma kerrottuna tilinpäätöspäivän kurssilla. Muuntoero on silloin näiden kahden luvun erotus eli $OP2 - OP1$.

Kun yritys ostaa tytäryrityksiä eli osakkeita, hankintamenoa vastaava pääoma muutetaan pääsääntöisesti hankintahetken kurssilla. Jos osakkeita ostetaan pienissä määrissä, hankintameno kannattaa muuttaa käyttäen sen päivän kurssia, jolloin ostetusta yrityksestä tulee konserniyhtiö eli osakkeita on ostettu niin paljon, että yritys lasketaan osaksi konsernia. Liikearvon voi määritellä kahdella tavalla. Se voidaan määritellä kiinteästi Suomen rahan määräisenä tai ulkomaan valuutan määräisenä. Jos liikearvo määritetään ulkomaan valuutan määräisenä, se

on altis kurssivaihteluille. Yrityksen tulee valita sopiva tapa pohtimalla syntykö tuotto-odotukset ulkomaan valuutan määräisinä. (Ahti ym. 2008, 67.)

6.2 Tytäryrityksen hankinnan jälkeen kertyneen pääoman muuntoero

Hankintahetken oman pääoman lisäksi konsernitilinpäätöstä laatiessa tulee ottaa huomioon myös hankinnan jälkeen kertynyt oma pääoma. Hankinnan jälkeen kertyneellä omalla pääomalla tarkoitetaan tytäryrityksen tekemää voittoa, joka siis lisää sen omaa pääomaa. Tämä tulee myös eliminoida ja muuntaa oikeaan valuuttaan. Muuntoeroa syntyy, jos valuuttakurssi ei ole tilinpäätöspäivänä sama kuin sinä päivänä, jolloin kertynyt oma pääoma on ensimmäisen kerran sisällytetty konsernitilinpäätökseen. Tytäryrityksen tilikaudella tekemä voitto kirjataan kertyneisiin voittovaroihin ja se jää vaikuttamaan sinne myös tuleville tilikausille. (Alhola ym. 2003, 122.)

Esimerkiksi ulkomainen tytäryritys on tehnyt voittoa 100 000. Kurssi on 0,7, jolloin euromääräiseksi arvoksi saadaan 70 000 euroa. Yritys ei jaa osinkoa. Seuraavassa tilinpäätöksessä kurssi onkin 0,8, joten euromääräinen summa on kasvanut 80 000 euroon. Muuntoeron määrä on siis 10 000 euroa. (Ahti ym. 2008 185.)

6.3 Muut eliminointien kurssierot

Konsernitilinpäätöstä laadittaessa täytyy eliminoida myös sisäinen kaupankäynti sekä konsernin sisäiset katteet. Nämä tapahtumat on kirjattu niiden tapahtuma-ajankohdan kurssiin. Konsernitilinpäätöksessä ulkomaisten tytäryhtiöiden tilinpäätökset muutetaan kuitenkin euroiksi. Jos nämä käytetyt muutokurssit eivät ole samat, syntyy kurssieroa. (Alhola ym. 2003, 124.)

Konserni on kirjannut sisäisen kaupan sen syntymäajankohdan kurssiin. Kun se tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä eliminoidaan tytäryrityksen tuloslaskelmasta muuttamalla se euroiksi tilikauden keskikurssiin, syntyy kurssieroa. Tämä kurssiero syntyy siis myynnin ja vastaavan oston välille. Tämä kurssiero jää vaikuttamaan konsernin tulokseen. (Englund ym. 2005, 142.)

Jos konserniyritykset ovat käyneet sisäistä kauppaa niin, että myytyjä tuotteita ei ole vielä myyty eteenpäin konsernin ulkopuolelle, on konsernilla sisäistä katetta. Sisäisten katteiden eliminoinnissa syntyy kurssieroa, jos niiden kirjaamispäivän ja tilinpäätöspäivän kurssit eroavat toisistaan. Sisäisistä katteista syntyvät kurssierot kirjataan tuloslaskelmaan tulosvaikutteisesti ensimmäisenä vuonna. Jos sitä eliminoidaan vielä myöhempinäkin vuosina, se voidaan kirjata konsernin omaan pääomaan edellisten tilikausien voittovaroihin. Tämä tapahtuu esimerkiksi pysyvien vastaavien kanssa. (Englund ym. 2005, 142-143.)

Konsernissa voi syntyä kurssieroa myös osingon tai muun voitonjaon yhteydessä. Jos osinkoa jakavan tytäryrityksen tase muunnetaan tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä eri kurssilla kuin osinko on kirjattu konsernin kirjanpitoon sen syntymisajankohtana, syntyy kurssieroa. Tämä kurssiero merkitään konsernin omaan pääomaan edellisten tilikausien voittovaroihin voiton tai tappion oikaisuksi. Jos kyseessä on hyvin suuri erä, se kirjataan konsernin rahoitus-tuottoihin tai -kuluihin. (Ahti ym. 2008, 183; Englund ym. 2005, 142.)

6.4 Muuntoeron realisoituminen ja kirjaaminen

Hankintahetken oman pääoman muuntoeroja ja hankinnan jälkeen kertyneen oman pääoman muuntoeroja tulisi seurata yhtiökohtaisesti ja kumulatiivisesti niin, että jokaisesta yhtiöstä kulloinkin syntyvä muuntoero olisi tiedossa. Tämä tieto on tarpeen esimerkiksi tytäryhtiön myynnin yhteydessä. Kun konserni myy ulkomaisen tytäryrityksen, konsernin omaan pääomaan kirjatut muuntoerot eli kertyneiden voittovarojen muuntoerot realisoituvat. Tytäryritykselle syntyneen muuntoeron omaan pääomaan tekemä vaikutus on esitettävä osana myyntitulosta konsernin tuloslaskelmassa. (Ahti ym. 2008, 183.)

Realisoitumaton muuntoero realisoituu siinä yleisimmin tytäryrityksen myynnin yhteydessä. Toinen yleinen tilanne on osingonjako. Joissakin tilanteissa myös konsernin sisäinen yritysra-kenteen muutos voi johtaa muuntoeron realisoitumiseen. Kirjanpitolautakunnan yleisohjeessa mainitaan, että muuntoero realisoituu tytäryhtiön täydessä tai osittaisessa myynnissä sekä tytäryhtiön palauttaessa omaa pääomaansa tai maksaessa takaisin oman pääoman ehtoista velkaansa. Tästä syystä tytäryhtiön emoyhtiölle maksamaa osinkoa voidaan pitää muuntoeron realisaationa. Kyseessä on pääoman palautus, jonka seurauksena kertyneiden voittovarojen muuntoero realisoituu. (Ahti ym. 2008, 183.)

Kirjanpitolautakunta ohjeistaa kirjaamaan muuntoeron konsernin omaan pääomaan. Lähtö-kohtaisesti sidottuun pääomaan liittyvä muuntoero kirjataan sidottuun pääomaan ja vapaa-seen pääomaan liittyvä muuntoero vapaaseen pääomaan. Tämä jako voidaan tehdä myös esi-merkiksi käyttäen jakoperusteena tytäryrityksen sidotun ja vapaan oman pääoman suhdetta sen hankintahetkellä. Kirjanpitolautakunnan yleisohje ei kuitenkaan määrää tämän tekemi-sestä, vaan konserni saa itse päättää, mihin erään se merkitsee muuntoeron. (Ahti ym. 2008, 182; Englund ym. 2005, 139; Kirjanpitolautakunta 2005.)

7 Valuuttakurssien vaikutukset tulokseen ja taseeseen

Aiemmissa luvuissa käsiteltiin ensin mitä eri valuuttakurssien käsittelystä määrääviä säädöksiä kirjanpitoaist löytyy. Sitten tarkasteltiin hieman tarkemmin niitä yrityksen ja konsernin

kirjanpidon tilanteita, joissa kurssieroja ja muuntoeroja syntyy. Nyt kokoa vielä yhteen ne tuloslaskelman ja taseen erät, joihin nämä kurssierot on aiempien esimerkkien tilanteissa kirjattu.

7.1 Tuloslaskelman erät

Kaikki realisoituneet kurssierot kansainvälisestä kaupasta vaikuttavat yrityksen tuloslaskelmaan. Myyntien kurssierot kirjataan liikevaihdon oikaisuiksi ja ostojen kurssierot ostomenojen tai hankintamenojen oikaisuiksi. Lainoista ja muista rahoituseristä syntyneet kurssierot merkitään tuloina tai menoina rahoitustuottojen ja -kulujen ryhmään. Kurssivoitto merkitään kohtaan ”Muut korko- ja rahoitustuotot”. Kurssitappio puolestaan kirjataan kohtaan ”Korkokulut ja muut rahoituskulut”. Kurssierot näkyvät tuloslaskelmassa siis tilikauden tuloina ja menoina. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Yritykset eivät tuloslaskelmassaan yleensä erittele sitä, kuinka suuri valuuttojen kurssierojen kautta syntynyt liikevaihdon ja tilikauden tuloksen lisäys tai vähennys on ollut. Monet yritykset kuitenkin kertovat valuuttakurssien osuudesta tuloksen syntymiseen esimerkiksi vuosikertomuksessaan tai osavuositarkastuksissaan.

Joissakin tilanteissa yrityksen tulisi esittää kurssieronsa tarkemmin. Kirjanpitolaissa (1:9 §) säädetään, että yrityksen tulisi laatia tuloslaskelmansa ja taseensa yksityiskohtaisempana, jos tarvitaan lisätietoja yrityksen tilikauden tuloksen muodostumiseen vaikuttaneista tekijöistä tai selvittää tase-erien sisältöä. Tässä tapauksessa niihin vaikuttaneet olennaiset kurssierot tulisi esittää erikseen alakohtina muissa rahoitustuotoissa ja -kuluissa. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Yritysten tulisi kirjanpitolain mukaan lähtökohtaisesti esittää tuottonsa ja kulunsa erikseen. Yritykset saavat kuitenkin tuloslaskelmassaan vähentää tuotto- ja kulueriään toisistaan ja esittää vain niiden erotuksen, jos sen merkitys on vain vähäinen. Tämä tarkoittaa siis sitä, että koska kulu vähentää yrityksen saamaa tuloa, jäljelle jää tuloa loppujen lopuksi vain tulosta menon vähentämisen jälkeen saatu määrä. Tuloslaskelman tavoitteena on antaa oikea ja riittävä kuva ja joissakin tapauksissa tällaisella esitystavalla voidaan saada aikaan parempi kuva yrityksen tilanteesta. Saman periaatteen mukaisesti myös siis kurssivoittoja ja -tappioita voidaan tarpeen tullen yhdistellä. (Alhola ym. 2003, 34; Kirjanpitolautakunta 2005.)

7.2 Taseen erät

Pitkäaikaisten realisoitumattomien saamisten ja velkojen kohdalla saadaan varovaisuuden periaatteen mukaisesti tarvittaessa poiketa tulosvaikutteisesta kirjaamisesta. Tällöin ne kirja-

taan tuloslaskelman sijasta taseeseen vastaaviin. Jos realisoitumattomista eristä saadaan maksu vasta yli vuoden kuluttua, voidaan nämä laskennalliset kurssivoitot kirjata siirtovelkoihin ja laskennalliset kurssitappiot siirtosaamisiin. (Alhola ym. 2003, 119.)

Vaihto-omaisuuden ostoista syntyneet kurssierot kirjataan tuloslaskelmaan, mutta esimerkiksi pysyvien vastaavien hankinnasta syntyneitä kurssieroja kirjataan kyseisen vastaavan omalle tilille taseeseen. Kaluston ostosta seuranneet kurssierot siis kirjataan kaluston hankintamenon lisäykseksi.

Konsernin tytäryhtiön hankintahetken oman pääoman sekä hankinnan jälkeen kertyneen pääoman käsittelystä syntynyttä valuuttakurssien aikaansaamaa eroa kutsuttiin muuntoeroksi. Tämä kirjataan konsernin omaan pääomaan niin, että lähtökohtaisesti sidottuun omaan pääomaan liittyvä muuntoero kirjataan sidottuun omaan pääomaan ja vapaaseen omaan pääomaan liittyvä muuntoero puolestaan vapaaseen omaan pääomaan.

Suomalaiset konsernit esittävät muuntoeron tilinpäätöksissään yleensä muutoksena edellisestä vuodesta. Se voidaan esittää myös omalla oman pääoman rivinä kumulatiivisena muuntoerona. Tämä puolestaan voidaan vielä jakaa sidottuun ja vapaaseen pääomaan. (Ahti ym. 2008, 182.)

Tytäryritysten tilinpäätöksiä muuntamisesta johtuneet keskikurssierot kirjattiin edellisten tilikausien voittovaroihin omaan pääomaan. Osakeyhtiöllä se kirjataan vapaaseen omaan pääomaan.

Tuloslaskelmassa esitetty tilikauden tulos kirjataan taseen oman pääoman lisäykseksi. Tilikauden voitto siis kasvattaa yrityksen edellisten tilikausien voittovaroja, kun taas tilikauden tappio puolestaan vähentää niitä. Tästä johtuen konsernin tilinpäätöksessä taseen oman pääoman alku- ja lopputaseen muutoksen tulisi täsmätä tuloslaskelmassa esitettyyn tulokseen sen jälkeen, kun siitä on vähennetty jaettu voitto, muuntoerot ja muut suoraan omaan pääomaan tehdyt kirjaukset. (Ahti ym. 2008, 20.)

7.3 Liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen liitetiedoista tulee löytyä kuvaus tilinpäätöksen laatimisperiaatteista. Jokaisella yrityksellä ja konsernilla on omat käytäntönsä ja tilinpäätöksen lukijan täytyy saada selkeä kuva siitä, millä tavoin eri erät on saatu aikaan ja millaisia laadintamenetelmiä yritys on käyttänyt laatiessaan tilinpäätöstä. Yritykset voivat tietyissä määrin valita käyttämänsä menetelmät valuuttakurssien käsittelyssä ja selvitys näistä keinoista tulee löytyä liitetiedoista. (Alhola ym. 2003, 38.)

Jos yritys on juoksevassa kirjanpidossa käyttänyt ulkomaan valuutassa olevien erien kirjaamisessa jotain muuta kuin syntymäajankohdan kurssia, siitä tulee löytyä maininta liitetiedoissa. Esimerkiksi siis viikko- tai kuukausikohtaisten kiinteiden kurssien käytöstä tulee mainita. (Kirjanpitolautakunta 2005; Leppiniemi & Leppiniemi 2007, 428.)

Liitetiedoista tulisi löytyä kirjanpitolain kappaleen kaksi (KPA 2:4.1 § kohdan 11) mukaisesti siirtosaamiin ja siirtovelkoihin (5.1 § kohdan 4) kuuluvat olennaiset erät. Koska siirtosaamiin ja -velkoihin on kirjattu realisoitumattomat kurssierot, ne tulee esittää liitetiedoissa, jos nämä erät ovat olennaisia. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Jos konserni muuntaa tytäryritystensä tilinpäätöksiä euroiksi kirjanpitolautakunnan suosittelemalla periaatteella eli käyttäen eri kursseja tuloslaskelman ja taseen muuntamisessa, syntyy keskikurssiero. Tämä syntynyt keskikurssiero tulee eritellä liitetiedoissa oman pääoman muutoksissa. (Englund ym. 2005. 142.)

8 Yritysesimerkkejä

Saadakseni jonkinlaisen kuvan siitä, millaisia kurssierot yrityksissä ovat käytännössä, tutustuin muutaman yrityksen valuuttakurssien vaikutuksista kertoviin julkaisuihin. Näiden yritysten tilinpäätöksistä, osavuositarkastuksista tai muista tiedotteista kävi ilmi, että yritykset kokevat valuuttakurssit yhdeksi liikevaihtoon merkittävästi vaikuttavaksi tekijäksi ja ottavat sen huomioon muun muassa kartoittaessaan yrityksen taloudellisia riskejä.

Esimerkeiksi valitsemani yritykset käyvät kansainvälistä kauppaa maailmanlaajuisesti ja niistä jokaisen tilinpäätöksissä tai muissa tiedotteissa mainittiin valuuttakurssien merkitykset liike-toiminnalle. Valitsemani yritykset edustavat eri aloja ja ovat lähtöisin eri maista. Suomalaisista yrityksistä mukana ovat Vaisala ja Tikkurila. Ulkomaisia yrityksiä edustavat ruotsalainen ASSA Abloy ja yhdysvaltalainen John Deere.

8.1 ASSA Abloy

Vuonna 1994 ruotsalainen Securitas ja suomalainen Wärtsilä yhdistivät lukkoliiketoimintansa. Ruotsalaisen ASSA:n ja suomalaisen Abloyn yhdistyessä syntyi ASSA Abloy, joka listautui Ruotsin pörssiin. Kansainvälisesti toimiva konserni tarjoaa perinteisten lukkojen lisäksi kattavan valikoiman erilaisia lukitusratkaisuja monenlaisiin eri tarkoituksiin. Nykypäivänä se on saavuttanut johtavan aseman alallaan ympäri maailmaa. (ASSA Abloy 2011.)

ASSA Abloyn osavuositarkastuksessa 28.10.2011 kerrotaan valuuttakurssien vaikutuksista konsernin tulokseen vuonna 2011 (Taulukko 5). Konsernin luvut taulukossa on ilmaistu miljoonina Ruotsin kruunuina. Tammi-syyskuussa 2011, eli kolmella ensimmäisellä vuosineljänneksellä, liikevaihto oli valuuttakurssien vaikutusten jälkeen 30 042 miljoonaa. Valuuttakurssit olivat vaikuttaneet tähän negatiivisesti ja niiden kokonaisvaikutus oli -2 113 miljoonaa. Liikevaihto kasvoi edellisestä vuodesta valuuttakurssien vaikutus huomioiden yksitoista prosenttia, johon oli vaikuttanut muun muassa valuuttakurssien yhdeksän prosentin pienentävä vaikutus. (Osavuositarkastus 2011, 1.)

ASSA Abloyn kolmannella vuosineljänneksellä vuonna 2011 liikevaihto oli 10 841 miljoonaa, jota valuuttakurssit olivat pienentäneet 491 miljoonalla. Liikevaihto kasvoi edellisen vuoden kolmannelta vuosineljänneksestä 14 prosenttia, jota valuuttakurssien huono kehitys oli pienentänyt kuudella prosentilla. (Osavuositarkastus 2011, 1.)

LIIKEVAIHTO JA TULOS						
Kolmas neljännes			Tammi-syyskuu			
2010	2011	Muutos	2010	2011	Muutos	
Liikevaihto MSEK	9 471	10 841	+ 14 %	27 175	30 042	+11 %
jossa:						
Orgaaninen kasvu			+2 %			+4 %
Yrityshankinnat			+18 %			+16 %
Valuuttakurssien vaikutus	- 216	- 491	-6 %	- 1 240	- 2 113	-9 %
Liikevoitto (EBIT), MSEK	1 630	1 751	+7 %	4 440	4 743	+7 %

Taulukko 5: Liikevaihto ja tulos. (ASSA Abloy 2011.)

Konsernin luvuista käy hyvin ilmi kuinka suuria valuuttakurssien vaikutukset todellisuudessa ovat. Kolmella ensimmäisellä vuosineljänneksellä tapahtunut valuuttakurssien yhdeksän prosentin pienentävä vaikutus liikevaihtoon on suuri luku. Taulukossa 5 viimeisellä rivillä on esitetty liikevaihdon määrä ennen korkoja ja veroja. Konserni on onnistunut lisäämään myös liikevoittonsa määrää vuoden 2011 kolmella ensimmäisellä vuosineljänneksellä. (Osavuositarkastus 2011, 1.)

8.2 Vaisala

Vaisala-konserni tarjoaa ympäristön ja teollisuuden mittausratkaisuja maailmanlaajuisesti. Konsernin päätoimipaikka sijaitsee Suomessa, mutta siltä löytyy toimipisteitä myös 12 muusta

maasta eri puolilta maailmaa. Yritys on listattu NASDAQ OMX Helsinki-pörssissä. Sen tuotannosta 98 prosenttia suuntautuu vientinä yli 140 eri maahan. (Vaisala 2011.)

Vaisala mainitsee vuoden 2010 hallituksen toimintakertomuksessaan valuuttakurssien vaihtelut yhdeksi liiketoimintaan vaikuttavaksi tekijäksi. Yritykselle riskinä ovat erityisesti Yhdysvaltain dollarin, Japanin jenin ja Englannin punnan vaihtelut. Konsernin liikevaihdesta 43 prosenttia syntyy Yhdysvaltain dollareina, joten se täytyy ottaa huomioon riskitekijöissä. (Hallituksen toimintakertomus 2010.)

Vaisalan laatimassa herkkyyssanalyysissa on havainnollistettu valuuttakurssivaihteluiden vaikutusta tulokseen (Taulukko 6). Luvut on esitetty tuhansissa euroissa ja vuoden 2010 lukuja verrataan vuoden 2009 vastaaviin lukuihin. Jos Yhdysvaltain dollarin ja euron välinen valuuttakurssi olisi vuonna 2010 noussut kymmenen prosenttia, se olisi kasvattanut tulosta verojen jälkeen 699 000 eurolla. Jos kurssi olisi puolestaan laskenut kymmenellä prosentilla, se olisi pienentänyt tulosta 779 000 eurolla. (Hallituksen toimintakertomus 2010.)

2010			Vaikutus tulokseen verojen jälkeen EUR 1000
USD/EUR	valuuttakurssin nousu	10 %	699
	valuuttakurssin lasku	10 %	-779
JPY/EUR	valuuttakurssin nousu	10 %	97,7
	valuuttakurssin lasku	10 %	-79,9
GBP/EUR	valuuttakurssin nousu	10 %	333,1
	valuuttakurssin lasku	10 %	-309,4
2009			
USD/EUR	valuuttakurssin nousu	10 %	459,1
	valuuttakurssin lasku	10 %	-447,5
JPY/EUR	valuuttakurssin nousu	10 %	91,6
	valuuttakurssin lasku	10 %	-75
GBP/EUR	valuuttakurssin nousu	10 %	209,3
	valuuttakurssin lasku	10 %	-190,6

Taulukko 6: Herkkyyssanalyysi. (Vaisala 2010.)

8.3 John Deere

John Deere niminen seppä perusti maatalousalan yrityksen vuonna 1837. Nykyään se toimii ympäri maailmaa ja siitä on tullut yksi arvostetuimmista yrityksistä alallaan. Yrityksen tuotteisiin kuuluvat muun muassa metsäkoneet, moottorit sekä maatalouskoneet. (John Deere, 2012.)

John Deere -konserni mainitsee lehdistötiedotteessaan, että sen konemyynti kasvoi vuoden 2011 toisella vuosineljänneksellä 24 prosenttia edellisen vuoden vastaavan ajan lukuihin verrattuna. Yhdeksän kuukauden aikana kasvu oli 27 prosenttia. Näissä kasvuprosenteissa on otettu huomioon valuuttakurssien myyntiä kasvattaneet vaikutukset. Toisella vuosineljänneksellä ne olivat kuusi prosenttia ja yhdeksän kuukauden aikana neljä prosenttia. Myös John Deere kertoo erityisesti Yhdysvaltain dollarin kurssivaihtelun olevan merkittävä taloudellinen riski. (John Deere 2011.)

8.4 Tikkurila

Tikkurila-konserni on vuonna 1862 perustettu kansainvälisesti toimiva maaliyhtiö. Se tarjoaa monipuolisia pintojen suojaamis- ja kaunistamisratkaisuja. Yhtiö on listattu NASDAQ OMX Helsinkiin. Tikkurilalla on tuotantoa kahdeksassa maassa ja myyntiyhtiöitä 12 eri maassa. Yhtiö on liikevaihdon perusteella kauppa- ja rakennusmaalien toimialalla johtavassa markkina-asemassa Suomessa, Ruotsissa, Venäjällä ja Baltiassa. (Tikkurila 2011.)

Konsernin suurimmat eri valuuttoihin liittyvät riskit koskevat Venäjän ruplaa, Ruotsin kruunua ja Puolan zlotya. Tämä johtuu siitä, että Tikkurilan ulkomailla sijaitsevista tytäryhtiöistä suurimmat raportoivat tuloksensa näissä valuutoissa. Valuuttakurssien vaihteluilla on konsernin liikevaihdon kehitykselle suuri merkitys myös siksi, että noin neljä viidesosaa liikevaihdosta syntyy euroalueen ulkopuolella. (Tilinpäätös 2010.)

Vuonna 2010 Tikkurila-konsernin liikevaihto oli 588,6 miljoonaa euroa. Edellisvuoden 530,2 miljoonasta eurosta se oli kasvanut 58,5 miljoonaa euroa eli 11 prosenttia. Liikevaihdon kokonauskasvusta 37,5 miljoonaa euroa oli valuuttakurssimuutosten ansiota. Noin 64 prosenttia vuoden 2010 liikevaihdon kasvusta oli siis seurausta valuuttakurssien konsernin kannalta suotuisasta kehityksestä. Myyntivolyymien lisääntyminen kasvatti liikevaihtoa 22,6 miljoonaa euroa eli huomattavasti vähemmän. (Tilinpäätös 2010.)

Vuoden 2010 liikevoitto konsernilla oli 60,8 miljoonaa euroa. Edellisenä vuonna se oli ollut 47,7 miljoonaa euroa. Tästä 13,1 miljoonan euron kasvusta valuuttakurssien vaikutuksen osuus oli 3,1 miljoonaa euroa eli noin 24 prosenttia. (Tilinpäätös 2010)

Tikkurila-konsernin emoyhtiön rahoitustuottojen ja -kulujen erittelyssä on esitetty kurssivoittojen ja kurssitappioiden määrä. Vuonna 2010 kurssivoittoja yhteensä on ollut lähes seitsemän miljoonaa euroa. Kurssitappioita puolestaan on ollut hieman yli seitsemän miljoonaa euroa (Taulukko 7). Taulukossa esitetyt luvut on esitetty tuhansina euroina. (Tilinpäätös 2010.)

(Teur)	
<u>Kurssivoitot</u>	
Kurssivoitot konserniyrityksiltä	2 207
Kurssivoitot muilta	4 587
Kurssivoitot yhteensä	6 794
<u>Kurssitappiota</u>	
Kurssitappiot konserniyrityksille	- 1 738
Kurssitappiot muille	- 5 532
Kurssitappiot yhteensä	- 7 269

Taulukko 7: Ote rahoitustuotoista ja -kuluista. (Tikkurila 2010)

(Teur)				
Ulkomaan määräiset nettosijoitukset	RUB	SEK	PLN	Muut
Oma pääoma	50 966	40 331	25 806	9 483
Valuuttojen 10 % vahvistumisen vaikutus omaan pääomaan	5 663	4 481	2 867	1 054
Valuuttojen 10 % heikkenemisen vaikutus omaan pääomaan	-4 633	-3 667	-2 346	-862

Taulukko 8: Ulkomaan määräiset nettosijoitukset. (Tikkurila 2010)

Tilinpäätöksestä löytyy laskelma ulkomaan rahan määräisten nettosijoituksista (Taulukko 8). Myös tässä taulukossa luvut ovat tuhansina euroina. Taulukossa esitetään, millainen vaikutus omaan pääomaan on tietyn valuutan kymmenen prosentin vahvistumisella tai heikkenemisellä. Esimerkiksi Ruotsin kruunun kymmenen prosentin vahvistuminen saisi aikaan noin 5,7 miljoonan euron oman pääoman arvon lisääntymisen. Toisaalta taas Ruotsin kruunun kymmenen prosentin heikkeneminen pienentäisi omaa pääomaa noin 4,6 miljoonalla eurolla. (Tilinpäätös 2010.)

9 Johtopäätökset

Kirjanpitolaki määrää tietyissä määrin valuuttakurssien käsittelystä, mutta se jättää paljon joustovaraa yritykselle itselleen. Yritys saa itse hieman vaikuttaa valuuttakurssien käsittelyyn muun muassa valitsemalla mitä valuuttakurssia se käyttää muuntaessaan ulkomaan valuutan määräisiä eriä. Myös hyvin vähäisten kurssierojen ja realisoitumattomien kurssivoittojen käsittelyssä voidaan poiketa pääsääntöisistä toimintatavoista.

Valuuttakurssit vaikuttavat konserniyhtiön tilinpäätöksessä tuloslaskelmaan myyntien, osto-
menojen sekä rahoitustuottojen ja -kulujen määrään. Taseessa ne puolestaan vaikuttavat omaan pääomaan ja mahdollisesti esimerkiksi pysyvien vastaavien määrään. Vaikutukset näiden erien kautta yrityksen liikevaihtoon, tulokseen ja taseen loppusummaan voivat olla hyvin suuria, kuten yritysesimerkeistä käy ilmi.

Valuuttakurssit tulee ottaa huomioon merkittävänä taloudellisena riskitekijänä kaikissa kansainvälistä kauppaa käyvissä yrityksissä. Kuitenkin täytyy muistaa, että ne voidaan nähdä yhtälailla mahdollisuutena kuin uhkana. Valuuttakurssien käyttäytymisen ennustaminen on erittäin hankalaa ja niihin vaikuttavat monet eri asiat.

Euroalueen yhteinen valuutta on osaltaan vähentänyt valuuttariskiä, sillä EU-maiden sisäinen kaupankäynti ei synnytä kurssieroja. Toisaalta vain EU:n sisäistä kauppaa käyvä yritys ei myöskään saa mahdollisuutta hyötyä suotuisista kurssivaihteluista johtuvista kurssivoitoista. Suomalaiset yritykset käyvät kuitenkin paljon kauppaa euroalueen ulkopuolisten maiden kanssa ja näissä kauppatilanteissa yritykset joutuvat käsittelemään valuuttakurssieroja. Jo viennissä ja tuonnissa suomalaisten yritysten tärkeimpien kauppakumppaneiden Venäjän ja Ruotsin kanssa, yritys kohtaa Venäjän ruplan ja Ruotsin kruunun käsittelyn.

Päiväkohtaisia valuuttakursseja tarkastelemalla huomattiin, että esimerkiksi Japanin jenin määräisen erän arvo euroissa muuttui vuoden 2010 tammikuun lopun ja joulukuun lopun välillä noin 16 prosenttia. Tässä esimerkissä aikavälinä oli siis 11 kuukauden pituinen aika. Vaihteluita valuutan arvossa suhteessa euroon tapahtuu kuitenkin päivittäin ja erot jo kuukaudenkin mittaisella aikavälillä voivat olla hyvin suuria.

Valuuttakurssien vaikutuksesta informoiminen kiinnostaa varmasti ainakin yrityksen osakkaita. Se, käykö yritys kauppaa sellaisten maiden kanssa, joiden valuuttakurssi suhteessa euroon on epävakaa, luo myös epävarmoja odotuksia tulokseen. Esimerkiksi Vaisalan liikevaihdosta 43 prosenttia tuli Yhdysvaltain dollareina, minkä vuoksi euron suhde Yhdysvaltain dollariin on merkittävässä asemassa yrityksen tuloksen muodostumiseen.

Opinnäytetyössä käyttämäni lähteet, kuten kirjanpitolaki sekä kirjanpitoa ja konsernitilinpäätöstä koskeva kirjallisuus, ovat luotettavaa tietoa. Kirjanpitolaki on kirjanpitolautakunnan laatima ja muut käyttämäni teokset ovat asiantuntijoiden kirjoittamia. Myös yritysesimerkeissä käytetyt tilinpäätökset ja osavuositarkastukset ovat yrityksen itsensä julkaisemia ja tilinpäätökset ovat tilintarkastajien tarkastamia. Niissä esitettyjen tietojen voidaan siis olettaa pitävän paikkaansa. Esimerkeissä apuna käytetyt valuuttakurssit ovat Euroopan keskuspankin julkaisemia, joten niihinkin voi luottaa.

Työssä esitetyt asiat, lainsäädäntö ja valuuttakurssien käsittelytilanteet on tehty tällä hetkellä olemassa olevien säädösten ja toimintaperiaatteiden pohjalta. Tulevaisuudessa lainsäädäntöön voi tulla muutoksia ja yritystoiminnan luonne voi muuttua. Jonkin tietyn toimintamenetelmän käyttö voi yleistyä syrjäyttäen tällä hetkellä vallitsevat käytänteet.

Opinnäytetyössä esitettyjä asioita ei voida kokonaan yleistää koskemaan kaikkia yrityksiä. Ensiksikin suurin osa yrityksistä käyttää erilaisia suojausmenetelmiä valuuttariskeiltä. Tämän vuoksi opinnäytetyössä esitetyt tilanteet tiettyjen valuuttakurssien käytöstä ovat lähinnä ohjeistuksia yksinkertaisiin perustilanteisiin teoriassa. Toiseksi yritykset ovat kukin valinneet lain puitteissa omat tapansa käsitellä valuuttakursseja ja näin ollen yhtä tapaa ei voi yleistää kaikkien yritysten käyttämäksi.

Opinnäytetyön tekemisen suurimmat haasteet ovat liittyneet aiheen rajaukseen. Tietoa valuuttakursseista on olemassa paljon ja tämän vuoksi monia asioita on täytynyt rajata työn ulkopuolelle. Opinnäytetyön sisältö on yritetty pitää mahdollisimman helposti ymmärrettävänä ja rakenne selkeänä. Työ saattaa kuitenkin paikoittain olla hieman raskaslukuinen, sillä se sisältää teorialuonteensa takia paljon teoria- ja lakitietoa. Tätä on pyritty keventämään mahdollisimman yksinkertaisin esimerkein.

Eri valuuttakursseista kansainvälisen yrityksen päivittäisessä toiminnassa on tullut yhä vain tärkeämpää ja moni yritys kiinnittää erityistä huomiota siihen, kuinka suuri vaikutus valuuttakurssieroilla on ollut liiketoimintaan tilikauden aikana. Jatkuvasti kansainvälistyvä liiketoiminta sekä sen mukana tuleva ulkomaisten valuuttojen käsittely lisäävät varmasti myös tulevaisuudessa yritysten tarvetta tunnistaa kurssieroihin liittyvät mahdollisuudet ja uhat.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

- Ahti, A., Tikkanen, R., Vierros, H. & Viljanen, J. 2008. Konsernitilinpäätös. 4. uudistettu painos. Tallinna: Tietosanoma Oy.
- Alhola, K., Koivikko, A. & Rätty, P. 2003. Konsernitilinpäätös ja IAS. Vantaa: WSOY.
- Englund, T., Prepula, E., Riistama, V. & Tuokko, Y. 2005. Konsernitilinpäätös kirjanpitolain mukaan. Juva: WSOY.
- Jänkälä, M. & Kaisanlahti, T. (toim.) 2009. Kirjanpitolainsäädäntö 2009 - kirjanpitolaki ja -asetus perusteluineen sekä muut säädökset. 4. uudistettu painos. Vantaa: WSOY.
- Kervinen, P. 2008. Kansainvälisen suuryrityksen suojautuminen valuuttariskeiltä. Metropolia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2007. Oikeat ja riittävät kirjaukset. 6. uudistettu painos. Juva: WSOY.
- Mäkinen, I., Stenbacka, J. & Söderström, T. 2005. Tulos, tase ja verotus. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Reinikainen, V. 2001. Kansainvälinen talous: Teoria, puitejärjestelmät ja muutospaineet. Helsinki: Yliopistopaino.
- Tomperi, S. 2008. Käytännön kirjanpito. 14.-17. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Tomperi, S. & Keskinen, V. 2010. Yrityksen taloushallinto 2. Kirjanpidon erityiskysymyksiä. 2.-3. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Troberg, P. 2003. IAS ja kansainvälinen tilinpäätös. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Turkka, A. 2011. Finanssikriisi. Laurea-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Vartiainen, J., Haaparanta, P., Hulkko, K., Melgin, J. & Rantanen, E. 1999. Rahaliitto ja Eurooppa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Internet-lähteet

- ASSA Abloy. 2011. ASSA ABLOY's historical timeline. Viitattu 14.12.2011.
<http://www.assaabloy.com/en/com/About-ASSA-ABLOY/Timeline/>
- ASSA Abloy. 2011. Osavuosisikatsaus 28.11.2011. Hyvää tulosta heikoilla markkinoilla. Viitattu 2.12.2011.
<http://www.abloy.fi/Abloy/FI/press%20releases/Osavuosisikatsaus28.10.2011.pdf>
- e-conomic. Valuutta - Mitä tarkoittaa Valuutta? Viitattu 21.11.2011.
<http://www.e-conomic.fi/kirjanpito-ohjelma/sanakirja/valuutta>
- Edilex. 2005. Kirjanpitolautakunta. Yleisohje ulkomaanrahan määräisten saamisten sekä velkojen ja muiden sitoumusten muuttamisesta euromääräisiksi. Viitattu 27.10.2011.
<http://www.edilex.fi/virallistieto/kilaohje/ulkomaanraha2>
- Edilex. 2006. Kirjanpitolautakunta. Yleisohje konsernitilinpäätöksen laatimisesta. Viitattu 14.12.2011.
<http://www.edilex.fi/virallistieto/kilaohje/konsti3/>

Euroopan komissio. 1997. Euron käyttöönoton vaikutus tilinpäätöksen laadintaan. Viitattu 18.12.2011.

http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/1997-euro/1997-euro_fi.pdf

John Deere. 2011. Deere'n nettovoitto oli kolmannella vuosineljänneksellä 712 miljoonaa dollaria. Lehdistötiedotteet. Viitattu 2.12.2011.

http://www.deere.fi/wps/dcom/fi_FI/our_company/news_and_media/press_releases/2011/september/3q/3q.page

John Deere. 2012. Yhtiömme. Viitattu 11.1.2012.

http://www.deere.fi/wps/dcom/fi_FI/our_company/our_company.page?

Tikkurila. 2011. Tikkurila-konserni. Viitattu 16.12.2011.

<http://www.tikkurilagroup.com/fi/konserni/>

Tikkurila-konserni. 2010. Tilinpäätös 2010. Viitattu 16.2.2012.

<http://hugin.info/142852/R/1495727/431438.pdf>

Tilastokeskus. 2011a. Suomalaiset yritykset maailmalla: lähes 5 000 tytäryhtiötä 120 maassa vuonna 2009. Viitattu 24.11.2011.

http://www.stat.fi/til/stu/2009/stu_2009_2011-06-09_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. 2011b. Liitetaulukko 2. Suomalaiset tytäryhtiöt EU-maissa vuonna 2009. Viitattu 24.11.2011.

http://www.stat.fi/til/stu/2009/stu_2009_2011-06-09_tau_002_fi.html

Tilastokeskus. 2011c. Liitetaulukko 3. Suomalaiset tytäryhtiöt EU:n ulkopuolisissa maissa vuonna 2009. Viitattu 24.11.2011.

http://www.stat.fi/til/stu/2009/stu_2009_2011-06-09_tau_003_fi.html

Tulli. 2011a. Tullihallitus. Suomen ja Ruotsin välinen kauppa. Viitattu 24.11.2011.

<http://www.tulli.fi/fi/tiedotteet/ulkomaankauppatilastot/maa-ja-toimialakatsaukset/kuluvavuosi/ruotsi11/index.html?bc=1495>

Tulli. 2011b. Tullihallitus. Suomen ja Venäjän välinen kauppa. Viitattu 24.11.2011.

<http://www.tulli.fi/fi/tiedotteet/ulkomaankauppatilastot/maa-ja-toimialakatsaukset/kuluvavuosi/venaja11/index.html?bc=1495>

Tulli. 2011c. Vuosi 2010 lopulliset luvut. Viitattu 24.11.2011.

http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/tilastoja/maatilastoja/index.jsp

Vaisala. 2011. Hallituksen toimintakertomus 2010. Viitattu 2.12.2011.

<http://www.vaisala.fi/fi/annualreport2010/financialreport/Pages/default.aspx>

Vaisala. 2011. Historia. Viitattu 14.12.2011.

<http://www.vaisala.fi/fi/corporate/history/Pages/default.aspx>

Vaisala. 2011. Vaisala-konserni. Viitattu 14.12.2011.

<http://www.vaisala.fi/fi/corporate/facts/Pages/default.aspx>

Kaavat

Kaava 1: Valuutan muuntaminen toiseksi valuutaksi	11
Kaava 2: Myyntien kurssierot	22
Kaava 3: Ostojen kurssierot	22

Taulukot

Taulukko 1: Valuuttakurssien muutokset vuonna 2010.	13
Taulukko 2: Esimerkki kurssimuutosten suuruudesta.	14
Taulukko 3: Ostajan kirjanpito	20
Taulukko 4: Myyjän kirjanpito	21
Taulukko 5: Liikevaihto ja tulos. (ASSA Abloy 2011.)	35
Taulukko 6: Herkkyysanalyysi. (Vaisala 2010.)	36
Taulukko 7: Ote rahoitustuotoista ja -kuluista. (Tikkurila 2010)	38
Taulukko 8: Ulkomaan määräiset nettosijoitukset. (Tikkurila 2010)	38